

The image shows the front cover of a book bound in red leather. The cover is decorated with an intricate blind-tooled pattern of interlocking scrolls and floral motifs. The word "BIBLIOFILIA" is printed in gold capital letters in the center.

BIBLIOFILIA

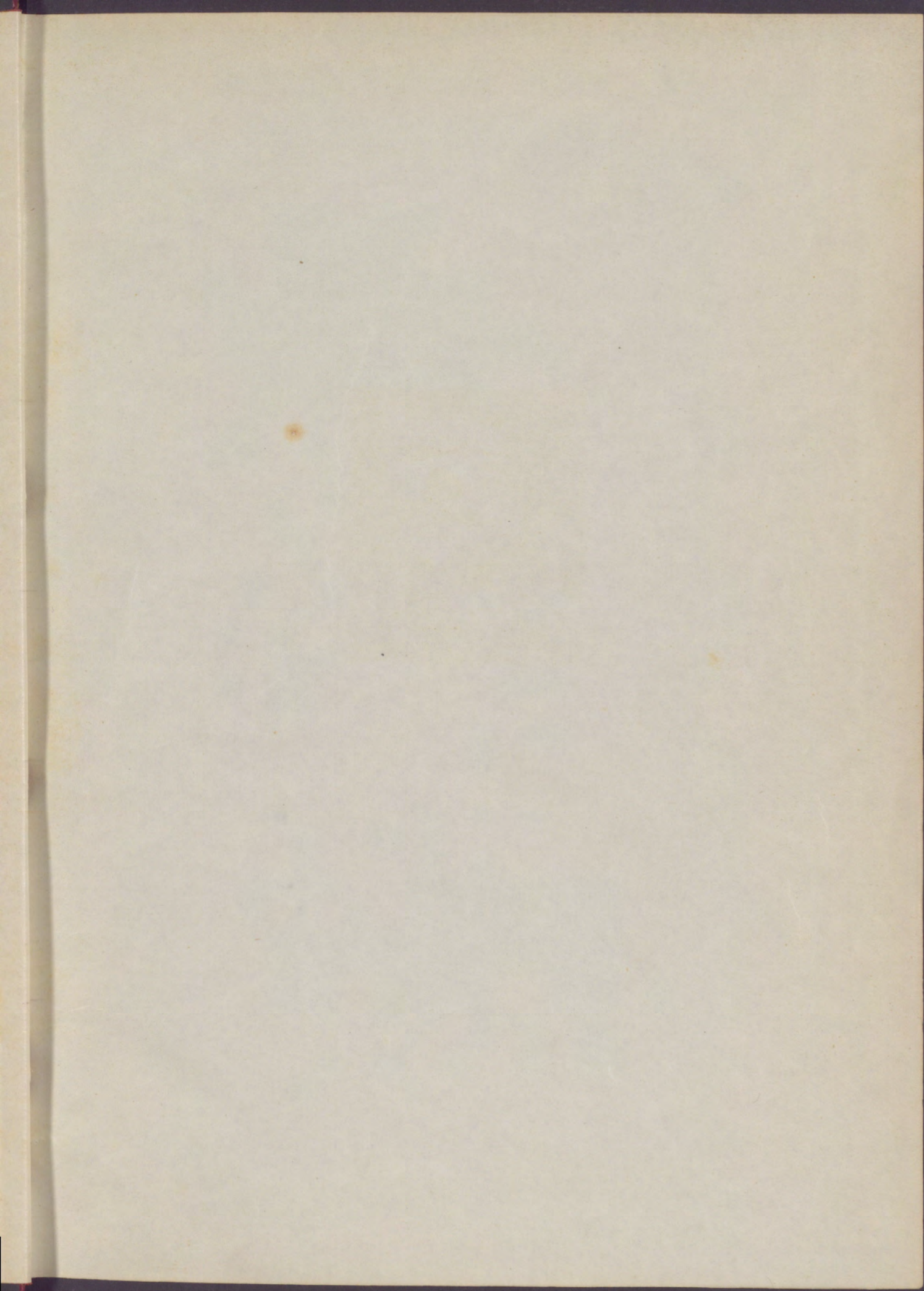
ENIRDO

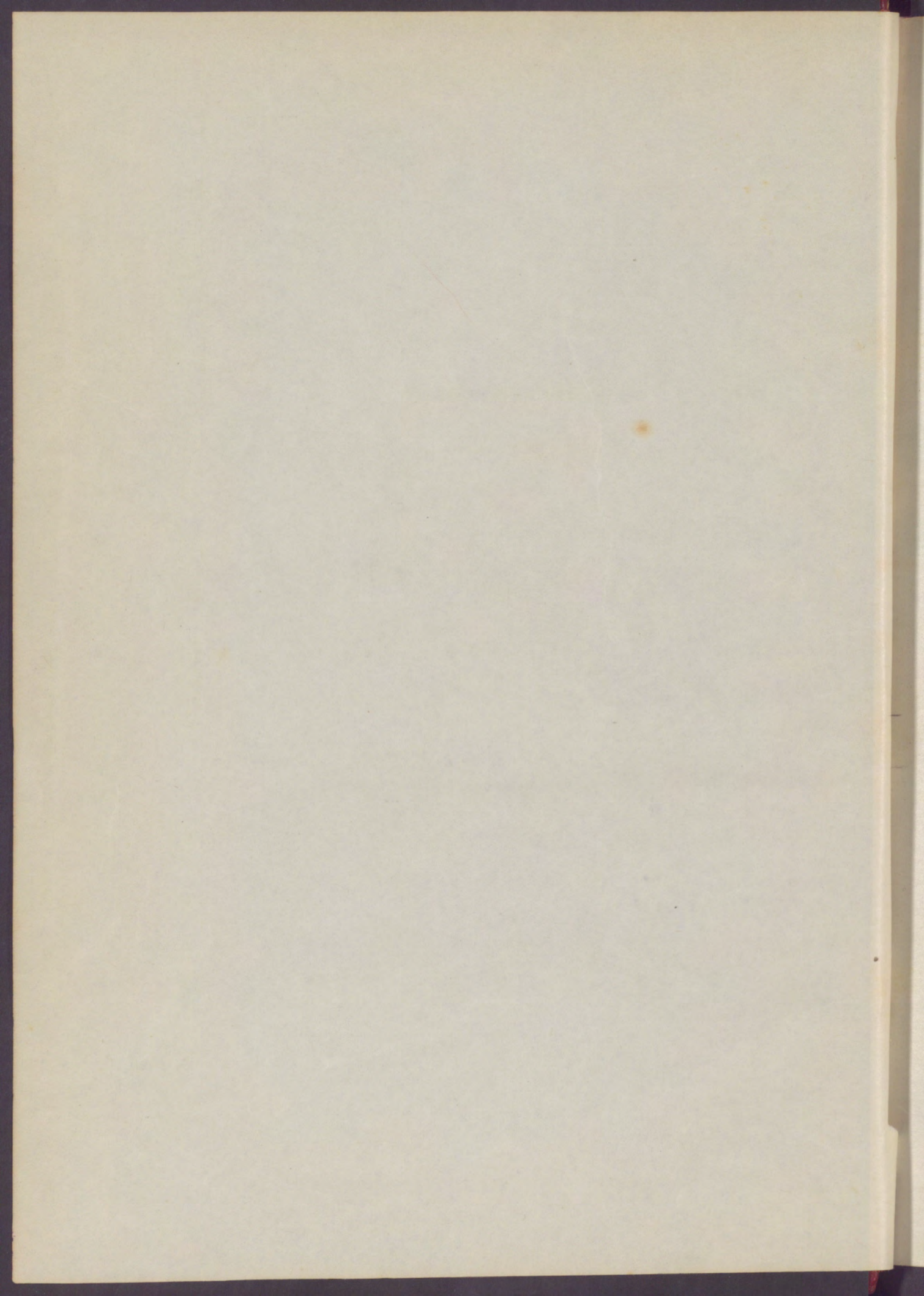

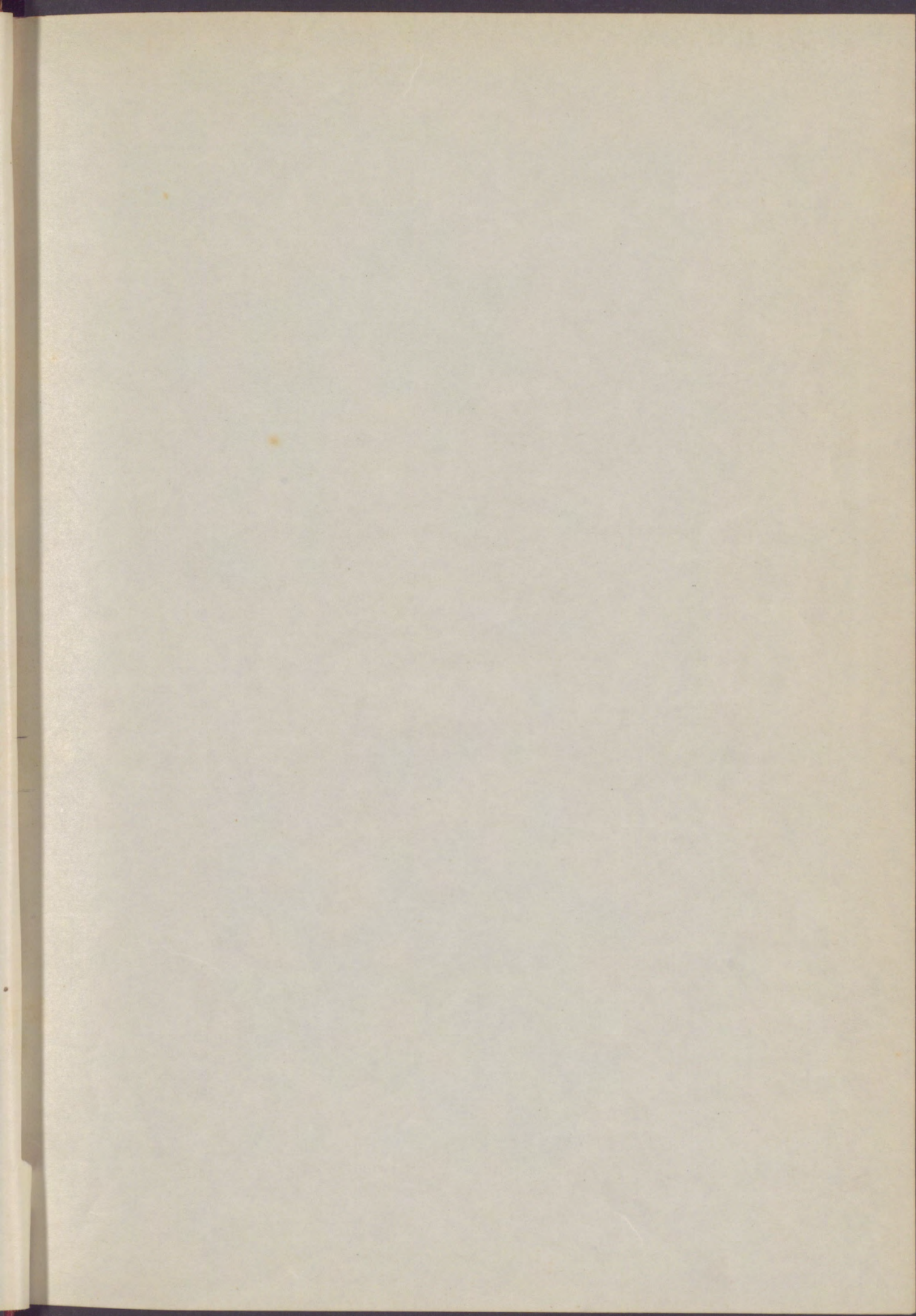

Donatiu de R. Miquel y Planas

BIBLIOFILIA

ELS BIBLIÒFILS
AQUARELA DE MARIANO FORTUNY

205

0202-79360

BIBLIOFILIA

RECULL D'ESTUDIS, OBSERVACIONS,
COMENTARIS Y NOTICIES SOBRE LLIBRES EN
GENERAL Y SOBRE QÜESTIONS DE LLENGUA
Y LITERATURA CATALANES EN PARTICULAR

PUBLICAT PER

R. MIQUEL Y PLANAS

VOLUM

SEGON

BARCELONA

1915 - 1920

AL ATENEU BARCELONES

ORRESPON de tot dret la dedicatòria del segon volum de BIBLIOFILIA a aquesta culta Corporació, per ésser ella, en l'ordre cronològich, la segona de les grans institucions catalanes en les quals ha recaygut la tasca gloriosa d'acoblar y ordenar les activitats espirituals de la nostra Renaxença.

Ens anima, per altra part, a formular aquests mots d'ofrena al ATENEU BARCELONES la confiança de que han d'ésser bonèvolament escoltats; perque l'ATENEU ha estat sempre un camp generosament obert a totes les opinions, la seva tribuna ha vist produhirse tota lley de propagandes, y la seva sala d'actes com les seves "penyes", nodrintse a pleret en la ben provehida biblioteca, han permès la confecció dels plats més estimulants y de les més enèrgiques pocions. Tot ha estat acceptat per l'ATENEU sense reserves, quan un ideal noble y enlayrat n'ha estat l'agent propulsor; y tot s'hi ha fos en una resultant única d'avenç cultural y d'afirmació categòrica dels furs del Esperit.

Donchs bé: caldrà que, una vegada més, vulgui aquest ATENEU BARCELONES fer us de la seva màxima tolerancia, a favor del present llibre plè d'estridencyes, desde 'l qual no hem volgut considerar intangible cap de les noves institucions y altes personalitats que venen regint avuy els destins de la nostra Patria. Desde aquest lloch nosaltres hem procurat fer sentir la nostra veu de protesta, quan hem cregut que axò podia ésser d'alguna utilitat per a la rectificació de certes errades y quan encara s'hi es a temps. No hem conseguit, en general, ésser escoltats y hem perdut, sense profit per a ningú, el nostre treball, obtenintne, tot lo més, el nostre propi desprestigi als ulls d'un jovent tan disciplinat com entusiasta, y satisfet, sobre tot, de les noves orientacions de la Cultura catalana. Catalunya sap, de segur, ahont va; y no som nosaltres, precisament, qui ab tan migrades forces hagi d'influhir en els seus destins futurs.

Ben convençuts, al últim, d'axò que dièm, sols ens resta fer paleses una vegada més les nostres bones intencions, y acollirnos, com hem dit, a la noble protecció del ATENEU BARCELONES, que tantes altres heterodoxies ha amparat, no mancant may a la seva gloriosa historia.

EL REDACTOR DE BIBLIOFILIA

BIBLIOFILIA

Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies
sobre llibres en general
y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular

PUBLICAT PER R. MIQUEL Y PLANAS

El Cançoner Devot, d'en Miquel Ortigues (Segle XVI)

EN la llista d'obres catalanes que'l nostre amic Ramos y Cobos duia l'encàrrec de fotografiar-nos a Sevilla per la tardor de 1912 hi figurava el PLANT DE LA VERGE MARIA, impressió de Barcelona, de l'octubre de 1512. Sabíem, per l'extret que dóna en Gallardo del «Registrum» de Don Ferràn Colom (1), que aquest havia adquirit a Tarragona, en el mes d'agost de 1513, el susdit exemplar del PLANT; y era qüestió de veure si el llibre compareixia encara a la Biblioteca Colombina, o si n'havia desaparegut, com els altres volums que d'allí s'han trobat a mancar des de fa molt temps.

Tant mateix el PLANT DE LA VERGE MARIA se trobava encara a Sevilla, y d'ell poguérem haver-ne, algunes setmanes després, les desitjades fotocopies. Emperò per aquestes vegérem que aital edició no era pas de l'any 1512, com anotava el «Registrum», sinó que's tractava d'una impressió d'en Rosembach, acabada d'estampar, segons el colofó de la mateixa, el dia 5 d'agost de 1528, a Barcelona.

Indubtablement, deu haver-hi aquí un punt a aclarir. Si en Ferràn Colom va adquirir, per l'agost de 1513, el PLANT DE LA VERGE MARIA, no podia pas tractar-se d'una edició feta quinze anys després: per lo tant, a menys d'ésser errada la referencia d'en Gallardo, hauríem de creure en l'existència de dues edicions del llibre que'ns ocupa:

a) Barcelona, octubre de 1512, d'impressor que no coneixem; y

b) Barcelona, 5 d'agost de 1528, impresa d'en Joan Rosembach.

De quina manera, essent això cert, hauria pogut desaparèixer de la Colombina l'edició a y ésser substituïda per la b, és cosa que no'ns hem propo-

sat pas averiguar: el mateix Gallardo, quan degué anar a treure butlletes bibliogràfiques de la biblioteca sevillana, hagué de trobar-se l'edició del PLANT de 1528, que figura puntualment descrita en el tercer volum del seu «Ensayo» (1); mes no pogué dir res de l'exemplar de 1512, que ja no degué veure. Ni sembla pas que arribés a adonar-se de que les referencies del «Registrum» no concordaven ab l'exemplar de que ell prenía nota.

Si aital exemplar hipotètic de 1512 no ha deixat més rastre que la seva inscripció en el «Registrum» d'en Colom, es aquesta lo suficient explícita per a dur-nos al convenciment de que l'edició feta més tard per en Rosembach no era sinó una fidel reproducció de l'anterior. Vegi's la nota del «Registrum»:

«3951. Planto de la Verge Maria et otras muchas obras » en catalan, compuestas por Miquel Ortiguez videlicet » Planto de la Verge Maria, laudes, dolores, visitatio sanctae Elisabeth, laudes eucharistiae, Joachin, Anne, sancti Michaelis, Sancti Onofre, credo in Deum en coplas catalanas, » Ave Maria y Pater noster, y el Salve Regina. Totius » opus: [incipit]. *Estant la Verge gloriosa...* D[esinet] ... *los vostres dignes meritis*. Habet nonnullas figuras depictas. » Impr. en Barcelona, por Octubre de 1512. — Costó en Tarragona 8 dineros, por Agosto de 1513. Es en 4º, 2 col.»

Si no fos per la data (mes y any) d'impressió, relacionada además, com hem vist, ab la data d'adquisició de l'exemplar, aquesta descripció convindria igualment a l'edició de l'any 1528: són els mateixos textos y les mateixes o semblants figures o histories que degué reproduir en Rosembach.

Una part de les composicions d'aquest llibret ja havien sortit estampades, feia alguns anys, a Valencia (en 1511 y en 1519), ab la particularitat de que aleshores no comparegué imprès en lloc el nom de llur autor. Aquest apareix declarat, en canvi, en l'edició barcelonina de 1528: se tracta del «*discret en MIQUEL ORTIGUES, notari de Valencia*», de

(1) Gallardo: *Ensayo de una Biblioteca Española de libros raros y curiosos* (Madrid, 1866); vol. II, col. 540.

(1) Col. 1020: núm. 3278.

Plant dela verge

ge Maria ab les dolors: ela
hors de aquella: e la visitacio
de sancta Elizabeth. E altres
bobbies fetes en labor del sa-
grament de altar: e de Goa-
chim e sancta Anna: e de sant
Michael: e de sant Onofre: e
lo credo in deum: ab una pro-
testacio: la que maria: lo pa-
ter noster: e la Salve regina.
Ab ses hystones corresponets

Al labor e gloria de deu omnipotēt e de
la gloriosa e humil verge Maria mare sua
senyora nostra. feneir lo present tractat a-
pellat plant dela verge Maria: en lo qual
hamoltes deuotes oracions e cōtāplatiōs
dela passio de Jesuchrist. Estāpat en la Gñi-
gne ciutat de Barcelona p M estre Johan
Rosembach Alemany a. v. del present mes
de Aiguost. Any MDill. d. c. xxviii.

qui, fins al present, no sabem que s'hagi ocupat encara cap dels ja nombrosos bibliògrafs que han formada la llista dels escriptors d'aquell Regne (1).

Avui el PLANT, ordenat tal com eixí de les premses d'en Rosembach l'any 1528, és objecte de la present publicació; tenint en compte, emperò, les variants útils que ofereixen les impressions parcials de 1511 y 1519.

[B 1]

[Portada:]

Plant de la Verge Maria, ab les dolors e lahors de aquella; e la visitacio de Sancta Elizabeth; e altres hores fetes en lahor del sacrament de altar, e

(1) Hem consultades ab resultat negatiu les grans bibliografies de Rodríguez, Ximeno y Fuster, además dels treballs bibliogràfics de Ferrer y Bigné, Puig Torralba, Martí y Grajales, y fins la moderníssima bibliografia de Genovés y Olmos: enlloc es fet esment tan sols del nom d'en MIQUEL ORTIGUES.

de Joachim e Sancta Anna, e de Sant Miquel, e de Sant Onofre; e lo Credo in Deum ab vna protestatio, la Ave Maria, lo Pater noster e la Salve regina. Ab ses hystories corresponents.

[B 1v] [Estampa de la Crucifixió, reproduïda ací mateix.]

[VI v; B 2]

[1]

PLANT DE LA SACRATISSIMA VERGE MARIA, SENYORA NOSTRA, CONTEMPLANT LO SEU GLORIOS FILL JESUS, REDEMPTOR NOSTRE, CRUCIFICAT; AB ALGUNES DEUOTES CONTEMPLATIONS. ORDENAT PER LO DISCRET EN MIQUEL ORTIGUES, NOTARI DE VALENTIA (1).

Commensa lo introit [del Plant de la Verge Maria]

Estant la Verge gloriosa
com a mare dolorosa
dauant la creu,
mirant son Fill, ver Hom y Deu,
crucificat

b

y ja de tot desfigurat,
tant fort penaua,
que penes grans Ella passaua
per a morir;
y ab plor molt gran comença dir: 10
— O, amat fill!
o, lum del mon y clar espill
perfet y sant!
¿y com estau axi penant
tot sangonós? 15
O, dia trist y amargós
de gran pressura,
hon tots mos goigs en gran tristura
son conuertits
puix que seran de vos partits 20
huy los vlls meus
plorant les vostres penes greus
y grans dolors!

*Contempla la Verge Maria la dignitat
y poder de son Fill.*

O, fill de Deu tot poderós
¿lo gran saber 25
y el vostre infinit poder
ara hon es?
¿Per que tal mort haueu permes
ser vos donada,
axi cruel y desonrada 30
y tan terrible,
car Deu sou vos incomprendible
tot poderós?
O, fill de Deu marauellos
y llum diuina, 35
que terra y cel tot illumina
de tanta gloria!

(1) En aquestes variants a peu de plana V indica la edició valenciana de 1511 y B la barcelonina de 1528 (vegi's la bibliografia que segueix al text):

13 per fer y sanct B. 21 huy los mes vlls B. 26 infinit saber V. 30 y tan cruel y desonrada V. 36 quel mon yl cel tot illumina B.

- ¿y axi voleu hauer victoria
del enemich?
40 Girau vers mi, vous ne suplich,
la vostra cara;
¿y hon son los vostres angels ara
quiús obehexen,
y ab gran honor tots vos seruexen
45 als cels lloantuos,
[B 2 v] * hius benehexen confessantuos
Deu eternal?
O, redemptor vniuersal
y rey dels reys!
50 ¿hon son los vostres tants remeys
celestials?
¿hon son los actes divinals
que vos mostraueu
[V 2] * y los miracles que obraueu,
55 tan gloriosos
y sobre tot marauellosos,
ab tant poder?

Contempla la Verge Maria les profecies [de la llei]

- O, sant dels sants, Deu y hom ver!
O, senyor meu!
60 Ara coneix que no voleu
sino morir,
per que pugau del tot complir
les Scriptures
y de la ley les grans figures
65 y profecies,
mostrant vos esser lo Messies
al mon promes,
per les quals clar hauem entes,
segons han dit,
70 vos esser hom Deu infinit
tot poderos,
y que per tots los pecadors
morir hauieu
y axi lo mon tot saluarieu
75 per charitat.

*Contempla la Verge Maria los goigs y consolacions
que tenia de son Fill*

- O, fill benigne tan amat!
¿y ahon son
aquells amichs quen aquest mon
vos tant amaeu,
80 y los remeys que Vos me daueu,
y les rahons
y dolces consolacions
en mes tristor?
¿quils me dara, dexant me Vos,
85 en tals turments?
¿y hon son los goigs tan excellents
que yo tenia,
destar en vostra companyia
quant vos criaueu
90 y ab verge llet vos alletaua
presa del cel?
¿hon es l'archangel Gabriel,

- quem trametes
quant Vos la carn de mi prengues
95 immaculada,
de Vos portant me la embaxada
tant gran y sancta?
¿y hon es la bellea tanta
que Vos tenieu
100 en lo cos vostre, quant viuieu
en aquest mon?
¿y los sants angels a hon son,
quem alegraen
quant, Vos naxent, tots me cantauen
105 cants de alegria?
¿hon es la nit clara com dia
quant Vos naxques?
Tot lo contrari veig que es
en tal jornada,
110 car es la llum del jorn tornada
escura nit.
¿Hon es lo goig y el gran delit,
[V 2 v] * quant los pastors
[B 3] * cuytant vingueren dauant Vos,
115 per dar llahor
a Vos, qui sou lo Criador
omnipotent?
¿hon son los reys de Orient
qui us adoraren,
120 y Deu y hom vos confessaren
prostrats en terra,
portant ab si molt gran desferra
marauellosa?
¿hon es lestella gloriosa
125 per Vos creada,
quels feu venir a la posada
hon vous guardaua,
y cascu dells vos presentaua
grans donatius,
130 com a senyor dels morts y vius,
ab grans ofertes?

*Contempla la Verge Maria lo dol que feu lo cel y lo mon
de la mort y passio de son Fill.*

- Donchs, no sens causa, veig cubertes
de molt gran dol
135 les grans planetes y lo sol,
yl mon yl cel,
y del sant temple lo gran vel
del tot romput,
per quant a Vos han conegut,
morint en creu,
140 esser aquell qui lo mon feu
per sa potencia.
O, rey del cel, ple de clemencia
y pietat!
¿qual cor huma hi ha bastat
145 axi tractaruos,
y a mort tan dura condenaruos
y tan cruel?
O, sol! o, lluna! terra y cel,
y tots los angels,
150 dominacions, y los archangels

44 onor V. 45 yls cels lloantuos V. 51-52 manquen
aquests dos versos en B. 58 o font dels Sants B Deu hom y
ver V. 70 vos esser vn Deu infinit B. 80 que vos dona-
ueu V.

100 quan venieu V. 106 clara quon dia B clara com lo
dia V. 112 lo goig hi lo gran delit B. 119 qui us adoren B.
122 plorant ab si B. 130 señor V. 135 y lo mon y lo cel B.
131-9 per que a vos han conegut morir en creu V.

y potestats!
o, trons, virtuts y principats
y cherubins!
o, justs! o, sants! o, serafins
155 y gents perfetes!
o, patriarques y profetes!
o, sants doctors,
apostols, martres, confessors!
o, sacerdots,
160 religiosos, sants, deuots
y dones dignes,
honestes, santes y benignes
per mi amades!
o, verges, viudes y casades!
165 o, pecadors!
o, princeps, reys y grans senyors
yls elements,
y daquest mon totes les gents
plorau tots huy,
170 plorau, vous prech, ensemps ab mi
la gran dolor
y passio del Creador,
per consolar
a mi, que tant me veu plorar
175 lo Rey del cel.

[V3] * *Contempla la ingratitut dels juheus*

O, Deu inmens de Israel!
¿est es lo grat
dels beneficis que hauen dat
al poble vostre?
180 [B3 v] * O, Rey etern, senyor Deu nostre
del cel vengut!
¿qui veu may tal ingratitut
com es aquesta,
apres daquella tanta festa
185 que tots vos feren
quan per son rey a Vos reberen
lo jorn de rams,
posar de Vos tan falsos clams
per daruos mort?
190 O, crueldat terrible y fort!
o, gran error!
quel cel se dol y per senyor
a Vos coneix,
y el vostre poble us desconeix:
195 tant es ingrat
a Vos, qui tant laueu amat
y fet valer!

Parla la Verge Maria a son Fill

O, Rey Messies verdader!
puix la salut
200 voleu donar al mon perdut
ab penes tals,
ab tants treballs y tan mortals
queus fan morir,
almenys vullau ab mi partir
205 vostres turments,
per que los vostres sentiments
no penen tant,

153 e cherarchias B. 155 perfectes V. 167 e los elements B. 169 plorans tots B. 170 plorau vous prech tots ab mi V. 179 al vostre poble B.

car prompta so, nos pot dir quant,
de acceptarlos
210 y ab gran amor per Vos passarlos
si Vos volreu;
donchs, acceptau lo voler meu
per contentarme,
y responeu per confortarme,
215 si a Vos plau.
O, Fill beneyt! ¿y nom parlau
en creu posat?
Al lladre sant hauen parlat
alt en la creu;
220 ¿y vos a mi res nom dieu,
queus ame tant?
Parlau me, donchs, Fill meu tan sant
y piado-,
puix veu mon cor tan congoxos
225 y turmentat
de veureus tal y tan plagat,
sens vn confort!
O, gran dolor y pena fort!
O, cruel plant!
230 Queus veig estar axi penant,
sens remeyar;
y que nous puga ajudar,
Fill tant amat!

Parla la Verge Maria a la [vera] Creu

[V3 v; B4] * O, vera Creu! o, fust sagrat!
235 Nom puch estar
de dir y veure y contemplar
la gran virtut,
y la valor y magnitut
quen tu esta[n]!
240 ¿quin es lo teu poder tan gran,
que has bastat
a sostenir Deu increat,
Senyor dels cels,
ab tantes penes tan cruels,
245 ple de dolors?

231 sens remediar V. 234 o vera creu fust sagrat V. 239 esta VB. 242 Deu incarnat V.

O, senyal sant marauellos,
 quen temps passat
 lo mon no ta may estimat
 ni menys volgut,
 250 y ara seras per ell tengut
 en gran honor,
 per la mort santa quel Senyor
 en tu a pres!
 O, taula digna, hon huy es
 255 de tot pagat,
 complidament, lo gran rescat
 del mon catiu,
 per lanyel sant, fill de Deu viu,
 ab la sanch sua!
 260 Donchs, puix que es la valor tua
 tan excellida,
 suplich te, arbre sant de vida
 mol precios,
 quem dones prest algun socos,
 265 que jal meu cor
 se vol tot rompre ab gran plor
 de passio.
 Hages me, donchs, compassio!
 Vulles tornarme
 270 lo meu car Fill, per consolarme
 com sia mort;
 car yo de tu altre conort
 no puch hauer,
 puix veig que tal es lo voler
 275 del meu Senyor.

Torna a parlar la Verge Maria a son Fill

O, lo meu Fill y Creador!
 ¿que us puch ja dir,
 que veig questau ja per morir
 descolorit,
 280 volent donar lo sperit
 al vostre Pare?
 ¿y que fare yo, trista mare,
 mirant que huy
 Vos, lo meu Fill, sereu de mi
 285 tan apartat!
 O, quant sera trist comiat
 lo quem dareu!
 Car sola veig me dexareu
 molt prestament,
 290 puix huy sereu de mi absent
 per vostra mort;
 lo quem sera greu desconort
 y gran dolor,
 y cruel pena y tristor
 295 ventme sens Vos,
 tan circuyda de dolors
 [V 4] * que no han par!

Parla la Verge Maria a la Mort

[B 4 v] * O, mort! vulles mescoltar
 puix est present:
 300 ¿y com est tan desconexent,
 quem veus penant
 y no vols esser recordant

de mi quet vull?
 Yot prech nom mires ab lo vil
 de pietat,

305

nim lexes may, per caritat
 puix tant so trista,
 fins que, morint, yot haja vista
 ab mi vnida;
 310 car, yo morint, haure la vida,
 y cessaran
 y per james no tornaran
 estos dolors!
 Donchs vine, Mort, fentme socors
 315 de james viure,
 puix no vols fer mon Fill delliure
 del teu poder,
 ques ton senyor, Deu verdader,
 a qui tant ame.

Inuoca la Verge Maria a Deu lo Pare

O, Deu etern! a vos reclame!
 Hoyume Vos
 qui Pare sou tot poderos:
 ¿com permeteu
 320 quel vostre Fill, ver hom y Deu
 tan excellent,
 qui es vn Deu omnipotent
 ensemps ab Vos,
 sostinga tantes desonors
 e impropis,
 330 y passe pena y vituperis
 ab tant exces?
 ¿y, com haueu axi permes,
 Deu eternal,
 quel vostre Fill celestial

261 exellida V. 277 que hos puch V. 288 sola veig quem laxareu B. 290 puix huy sereu absent V.

314 fetme secors B. 321 Ohiu me B.

- 335 qui tant voleu,
sens vn remey a mort tan greu
sia lliurat,
qui es anyel immaculat
y tot pèrfet?
340 Y, puix res mal Ell no ha fet
ni lo pecat
quel primer pare ha causat
sens fer esmena,
¿per que, Senyor, paga la pena
345 lo vostre Fill,
qui es del mon llum y espill
de sanctedat
y Deu benigne incarnat
ab Vos vnit?

[B 5] * Inuoca la Verge Maria al Sperit Sant

- 350 O, Sperit Sant, Deu infinit,
ple de amor!
puix veu penar al Redemptor
qui tant amau,
[V 4 v] * ¿com vos, Senyor, no li donau
355 algun remey,
puix que voleu quel deseruey
que Adam feu
mon Fill repare, en la creu
crucificat,
360 qui es ab Vos vna bondat
y vn saber
y vn entendre y vn voler
de tant amor?
Aconsolau lo, donchs, Senyor,
365 dat li confort,
per que no senta en la mort
tan gran turment!
Y a mi quem veu, Senyor clement,
ab tal dolor,
370 puix sou dels trists consolador
y alegria,
en esta tanta pena mia,

343 sens pena fer esmena B. 356 voleu aquel deseruey VB. 365 donant li B.

- quem veu passar,
vullau me Vos aconsolar
dalgun confort!
375 O dau me Vos, Senyor, la mort
en vn instant,
per que no veja yo penant
axi mon Fill,
380 qui per lleuar nos de perill,
vol soferir
tan cruels penes, y morir
penjat en creu,
y per saluar lo poble seu
385 que no pereixca!
Donchs, yo de Vos aconseguexca,
en est fort pas
quem porta ja en tal trespas
que cuyt morir,
390 que Vos, Senyor, vullau hoyr
a mi tan trista,
puix sou la llum de nostra vista
sens falliment.

Parla la Verge Maria a Deu lo Pare y al Sperit Sant

- O, Pare Deu omnipotent!
O, Sperit Sant!
Puix es lo vostre poder tant
¿y no podieu
saluar lo mon tot, si volieu,
per altra via?
400 [B 5 v] * Vostra virtut fer ho podia,
ques infinida;
mas, puix voleu sia complida
la voluntat
de la immensa Trinitat,
405 al menys vullau
que lo meu Fill, qui tant amau,
ques tot clemencia
y ab vosaltres vna essencia
y deitat,
410 lo qual en creu esta clauat
no pene tant;
mas, ajudau li, remeyant
lo seu turment,
fent lo delllure prestament
de tals dolors
415 puix lo seu Cos tan precios
te a finir. —

[V 5] Respon Deu lo Pare y l'Esperit Sant a la Verge Maria

- O, filla digna, singular
y molt amada,
420 y esposa sancta consagrada,
humil, perfecta,
y cambra nostra tan electa
y tota bella,
que mare sou, per marauella,
y Verge pura!
425 No sens raho es la tristura
que vos teniu,
y la dolor que vos sentiü
en vostre cor,
430 de veure linfinit Tresor

394 manca Deu B.

- axi batut 490
 ab lo qual huy sera remut
 luniuers mon.
 Dolor de mare james fon
 435 tal com la vostra;
 mas, puix sabeu, amada nostra,
 495 quel vostre Fill
 ha de lleuar lo gran perill
 que lo mon te,
 440 ab la greu mort que Ell soste
 y cruel pena,
 y que Ell te de fer la esmena
 del crim primer,
 y que nengu no la pot fer
 445 sino sols Ell;
 siau contenta que aquell
 dega morir,
 y en la mort sua consentir
 vos hi vullau,
 450 y confermau tot lo quens plau
 y disponem,
 lohant tostemps lo que volem;
 car, segons ley,
 no pot hauer lo mon remey
 455 nis pot saluar
 sino morint vostre Fill car
 daquesta mort,
 la qual sera goig y confort
 als pecadors,
 460 y al Lucifer superbios
 pena y tristor,
 puix es estat per sa error
 ingrat seruent;
 y axi haureu major augment
 465 dels dons de gracia,
 puix esta sancta mort vos placia
 del Fill tan digne. —
- [B 6] * Respon la Verge Maria a Deu lo Pare
 y al Sperit Sant
- O, Deu etern, Pare benigne,
 tot poderos!
 470 O, Sperit Sant tan glorios
 y Senyor meu!
 Puix que lo mon axi voleu
 sia remut
 per dar a aquell vera salut,
 475 contenta so
 [V 6 v] * que lo meu Fill, per tal raho,
 dega morir,
 y, majorment, per fer servir
 a Vos, senyor,
 480 qui sou ver Deu y Creador
 omnipotent.
 Y per ço yo liberalment,
 a Vos, mon Deu,
 ofir mon Fill clauat en creu,
 485 en recompensa
 de la primera gran ofensa
 contra Vos feta,
 pregant aquesta mort perfeta
 y benefici,
- y del Fill meu lo sacrifici
 de passio,
 prengau en satisfacio
 de tot peccat,
 per quel mon sia restaurat
 y fet delliure,
 puix esta mort fa tant reuiure
 a tota gent!
- Torna a parlar la Verge Maria a son Fill
 per que li responga*
- O, lo meu Fill obedient
 y tan amat!
 Puix es axi determenat
 que Vos muyrau,
 parlau me, Fill, si a Vos plau,
 ans de morir,
 y feu me digna de sentir
 la vostra veu!
 505 Donchs ¿quem dieu, ver Fill de Deu?
 ¿Yo, que fare,
 restant sens Vos qui sou mon be?
 Car, sense Vos,
 mon esperit tan doleros
 y lo meu cos
 james poran hauer repos
 en esta vida,
 y axi seran molt grans sens mida
 les penes mies.
 515 Complides son les profecies
 y aquell parlar
 de Simeon, quant en laltar
 del sagrat temple
 Vos presenti, per dar exemple;
 hon, yo estant,
 de mi parla profetizant
 que tal tristor
 520 coltell seria de dolor,
 que nafraria
 y cruelment traessaria
 mon esperit.
 Ara puch dir ques tot complit
 en aquest dia!
 530 Donchs Vos, Fill meu y vida mia,
 vullau parlar me,
 e no vullau axi lexar me
 sens dirme res,
 per que yo huy no reste mes
 535 desconsolada. —
- [B 6 v] * Respon Jesus a la Verge Maria
- * — O, Mare mia tan amada!
 O, repos meu!
 ¿Y que es lo que vos voleu?
 ¿No sabeu vos
 540 que estes penes y dolors
 tinch de passar?
 Donchs, no us vullau tan congoxar,
 car certament
 molt aumentau lo meu turment
 y passio:
 545 tan gran es la compassio

450 y conseruau tot lo queus plau V. 462-5 aquests quat-
 tre versos hi són repetits per error V. 471 o senyor meu B.
 482 m. yo V. 488 pregant vos B.

490 meu Fill B. 496 tant fa B. 516 m. son B. 522 par-
 la de mi B. 533 sense remey B. 542 nos vullau V.

que tinch de vos!
 Y axi ab plant vostres dolors
 dir nom vullau,
 550 mas que la mort mia prengau
 ab paciencia,
 car nous voldria fer absencia
 per nengun dia.
 ¿Y no sabeu vos, Mare mia,
 555 quel meu morir
 ha de saluà y subuenir
 al mon caygut,
 y que per ço so yo vengut
 en aquest mon
 560 rement les gents quen aquell son
 per amor pura?
 Y puix sabeu que la Scriptura
 se ha de cumplir,
 y que Yo tinch de obehir
 565 a Deu mon Pare,
 nous congoxeu axi vos, Mare,
 de ma greu mort;
 car yo tindre de Vos recort
 mentres viureu,
 570 y en lo terç jorn Vos me veureu
 resuscitat,
 ab lo meu cos glorificat
 sense dolor;
 y conuertir se ha la tristor
 en goig molt gran.
 575 Lo meu cosin jerma Johan
 per fill pendreu,
 lo qual, beneyta, en lloch meu
 vos seruirà,
 580 y aquell vos aconsolara
 en les tristors,
 car mester es que resteu Vos
 per reformar
 aquells qui han de publicar
 585 la sancta Fe. —

Replica la Verge Maria a son Fill

— O, lo meu Fill! o, lo meu be!
 ¿y quem dieu?
 ¿quin cambi es aquest tan greu
 y desigual,
 590 perdent a Vos, Fill natural,
 Deu y Senyor,
 y prenent lo seruidor
 en lloch de fill?
 Mas, puix del mon sou Vos lespill
 595 y lo be seu,
 y axi es mester que Vos en creu
 degau morir,
 [V 6 v] * moriu, Senyor, per obeyr
 al Pare vostre
 600 qui tant desija lo be nostre
 celestial,
 y per lleuar lo mon de mal
 e improperi
 [B 7] * y als pares sants de captiuari
 605 y pena greu.
 Moriu Fill, donchs, moriu en creu,

puix vostra mort
 nos fa entrar dins en lo port
 de paradís,
 610 hins trau del fons del gran abis
 cruel mortal,
 hins dona vida immortal
 e impassible
 y gloria incomprehensible
 y sens fallir.
 615 Moriu, Senyor, per subuenir
 als pecadors
 los quals Vos, Fill tan glorios,
 creats hauen;
 620 car be coneix que fer se deu
 quant mauen dit,
 per a cumplir lo ques escrit
 de Vos, Fill car,
 y per quel mon puga cobrar
 625 linfinit be.

Desija la Verge Maria morir ab son Fill

Mas yo, tan trista ¿que fare
 restant sens Vos?
 Y per ço us prech, Rey piados,
 Fill de Deu viu,
 630 que muyra yo, puix Vos moriu,
 e no vullau
 quen aquest mon si a Vos plau
 yo vixca mes,
 635 puix en la Creu axi estes
 y fort clauat
 Vos veig, batut e maltractat
 tan cruelment,
 ab nafres greus de gran turment,
 640 cruels sens par;
 car, puix que sou volgut estar
 ab mi viuint,
 es gran raho que Vos morint,
 Fill meu y Pare,
 james de Vos nom desempare;
 645 ans dech morir,
 y axi la mort nos deu cobrir
 als dos ensemps,
 puix som stats viuint tostemps
 ab tant de grat,
 650 ab vn amor y voluntat
 y companyia.
 O, Fill molt car! o, gloria mia!
 puix tals dolors
 655 passar voleu pels pecadors
 per gran amor,
 vullau me dar en ma dolor
 algun confort,
 puix no voleu yo prenga mort
 ensemps ab Vos;
 660 pregueus molt, Fill glorios,
 [V 7] * tan desijat
 y pels profetes profetat,
 que prestament
 daquest mon faça passament,
 665 car en morir

548 y axi lo plant vostre dolors B. 562 la escritura V.
 574 sa la tristor V. 576 cosi germa V. 582 car es mester B.
 596 axis mester V. 606 morieu donchs fill morieu en creu B.

609 parais V. 610 dels fons V. 636 vos veix V. 644 de
 vos me desempare B. 651 y companyia V. 653 tal dolors V.
 656 donar B. 660 hi prengueus mon fill glorios B. 662 e
 per los prophetes prophetisat B.

yo no pore sino sentir
goig y remey.

*Prega [la Verge Maria] a son Fill ques recorde de ella
[confermantse ab ella la voluntat de aquell]*

- Y puix morint feu gran seruey
a Deu lo Pare,
670 hajau recort de vostra Mare
que resta trista;
[B 7 v] * car yo, perdent la vostra vista
tan gloriosa,
no puch restar sino dolorosa
675 y desolada,
vent que sere tan separada
de tant de be;
car vos, mon Fill, sabeu molt be
que yo sens Vos
680 qui sou Senyor tan glorios
yl meu tresor,
no pore estar sino ab plor
y descontenta;
mas yo de tot sere contenta,
685 Fill meu amat,
puix que la vostra voluntat
sia complida.

675 y desconsolada V. 676 tan esperada V.

Prega la Verge Maria per los peccadors

- Y, per que tinga yo ma vida
aconsolada,
690 suplich vos yo en tal jornada,
beneyt Fill meu,
dels peccadors vos recordeu
quant mester sia;
car yo per ells tambe morria
695 si mester fos.
Y puix per ells tan grans dolors
preses haueu,
supliqueus molt per ells pregueu
700 al vostre Pare,
que per james nols desempare
per llurs demerits,
puix tals y tants son vostres merits
y beneficis,
705 que puguen mes quels malefics
que aquells fan,
mirant tostemps la vostra gran
misericordia;
puix Vos la pau y la concordia
710 posat haueu
entre aquells y letern Deu
tot poderos,
fent los conexer ses errors
yl seu pecat,
per quen lo mon puguen amar
715 a Vos, Senyor,
y confessaruos Creador
y Fill de Deu,
y en los cels ab Vos, Fill meu,
puguen estar,
720 y eternament a Vos lloar
y benehir
[V 7 v] * y vostra gloria fruir
ab alegria.

Exorta la Verge Maria als peccadors

- [B 8] * Donchs, los que sou en esta vida
725 vullau mirar
y aquestes penes contemplar
deuotament,
puix veu mon Fill passar turment
y passio
730 per dar a tots saluacio
yl regne seu.
Y siau certs que, siu fareu,
no cessare
de suplicar sa gran merce
735 vulla saluaruos
y de les penes deliuraruos
del trist infern,
y axi haureu lo goig etern
inestimable
740 y als cels la vida perdurable
hon fi noy ha:
la qual mon Fill vos donara
per amor mia.—

[B 8 v] * *Cobla a la sacratissima Verge Maria*

Los grans turments — qui recitar poria

700 que james V. 704 que pujen B. 732 a sa gran V.
735 seruaruos B.

745 que sostingues — vos, Mare de Deu pura,
vent vostre Fill — Jesus en la agonía
de passio, — la qual ell soferia
pera saluar — la humanal natura!

Car per la mort — del vostre Fill insigne,
750 ver hom y Deu, — los angels se planyien
mostrant dolor — de llur Senyor benigne:
don se pot dir — quel vostre Cos tan digne
y lesperit — molt greus penes sentien.

Miracle fonch — com del tot no finaueu,
755 si contemplam — les penes que passaueu.

Tornada

Puix ab Jesus, — Reyna, tant penaueu
y dels errants — sou aduocada vera,
suplichuos molt — per lamor quens monstraueu
quant al Senyor — per tot lo mon pregauau,
760 que no falteu — al qui en Vos espera.
Donchs, puix per tots — pregau, Senyora nostra,
feu quen los cels — lloem la virtut vostra.

Amen

[II]

COBLES DE LA SACRATISSIMA VERGE MARIA, SENYORA NOSTRA,
CONTEMPLANT LO SEU GLORIOS FILL JESUS MORT
E POSAT SOBRE LES SUES CASTES FALDES.

1 [B 9] * Mirau tots la gran dolor
de mi, trista sens mesura:
veure mort lo Redemptor
de la humanal natura.

5 Mirau lo sant Fill de Deu
y del mon lo ver Messies
deuallat ja de la creu,
mort sobre les falde mies;

9 [V 8] * gloria y resplandor
de llum vera sens foscura,
mon Fill, mon Deu y Senyor,
dels angels vera pastura.

748 per saluar V. 749 car la mort V. 761 donchs Vos
per tots B. 762 perque en los cels B. 2 triste V.

13 Mirau lo Senyor dels cels,
açotat de greus ferides
molt terribles y cruels;
per crims vostres y fallides

17 condemnat ab gran furor
a pena de mort tan dura,
com si fos vn malfactor
de mals actes tenint cura

21 Mirau lo seu cap sagrat
y dels sants lo mes insigne,
ab espines coronat
per la gent cruel maligne;
25 contemplau lo Creador
ab corona de amargura;
com es mort ab gran dolor
per saluar la criatura.

29 Mirau la faz diuinal
que lo cel tot alegrava,
goig del Pare Eternal,
en qui tant se delitaua;
33 y ara esta sense color,
colpejada sens mesura:
no fonch may tal desonor
ni tan fort desaventura.

37 Mirau los seus vlls sagrats,
clars espills del gran Altisme,
com estan ja eclipsats
per saluar a tot prohime;
41 aquells son qui per amor
han mirat la creatura,
per que ves aquell Senyor
que dins en lo cel atura.

45 Mirau les mans liberals
de tots bens dispensadores,
ab forats cruels mortals,
y del mon reformadores;
49 de les penes la major
mon cor sent ab gran pressura;
tant so plena de tristor
vent desfeta tal figura.

53 Mirau lo costat ferit
de vna cruel lançada,
[B 9 v] * quem traessa lesperit;
tant so Mare atribulada
57 Del cel alt y superior,
porta es y vbertura
y font sancta de dolor,
hon salut pren sa factura.

61 Mirau dels peus lo turment,
trauessats ab claus terribles;
don yo pert lo sentiment
mirant nafres tan sensibles.

65 Mire, donchs, tot pecador
aquesta cruel fixura,
car la sua gran valor
de tots mals y peccats cura.

16 nostres VB; en l'exemplar de 1511 està esmenat a
ploma aquest mot nostres, per vostres; correcció que nosat-
res hem acceptada. 17 condenat V. 40 per saluar tot lo
prohime B. 48 y del mon les formadores V.

- 69 Mirau lo seu digne Cos
[V 8 v] * com lo lleuen dels meus braços,
don augmenten los meus plors
ab gemechs molt trists y laços.
- 73 Los amichs seus, per amor,
li fan digna sepultura
per seruar a son Senyor,
de odors fent li mixtura.
- 77 Mirau lo Rey glorios
que linfern de tot aterra,
com esta tot doloros
mort y clos ja dins la terra;
- 81 sostenint gran desonor
y greu mort per amor pura,
per dar nos vida y honor
y cumplir la Escripura.
- 85 Mirau que doloros cant
per sa mort los angels canten;
contemplau be lo gran plant
y tristior quel mon amanten:
- 89 lo sol se vist de negror
y la lluna es escura;
la terra fa gran remor;
y yo plore de tristura.
- 93 Mirau yo si dech plorar
perdent huy tal companyia,
qual es la del meu Fill car,
vida de la vida mia.
- 97 Deu y hom y ver pastor
quins guardaua ab gran cura,
y dels trists consolador,
y dels sants benaumentura.
- 101 Donchs, contemple tot lo mon
quant so Mare dolorosa,
puix altra semblant no fon
axi trista y amargosa.
- 105 Sius doleu de tal dolor
y de aquesta gran pressura,
veureu cert lo Saluador
de los cels en sa figura.
- Tornada*
- 109 Puix contemple la dolor
de vos, Mare de Deu pura,
donau nos per vostra amor
aqueu goig que sempre dura.
- Oracio*
- 113 O, Mare beneyta — de humana natura,
qui sense pecar — passas gran dolor
[B 10] * quant ves lo Fill car — plagat sens mesura
posat en les faldes — de Vos, Mare pura,
- 117 la mort sostenint — per mi pecador!
Puix Vos il Fill vostre, — tan sants y tan dignes,
per tots sostinguereu — tant gran passio,
deman uos merce — als dos tant benignes
- 121 que dels peccats meus — y actes malignes
yo senta dolor — y haja perdo;

74 le fan V. 75 per servir B. 82 y greu mort per amar-
gura B. 92 e yo plor de gran tristura B. 108 en lo celos V
en lo cel B; sens dubte erradament, per de los cels.

y placiaus dar me — de vostra greu pena
vn tal sentiment, — quem salue y defena.

[III]

COBLES EN LAHOR DE LA SANCTISSIMA VERGE MARIA,
MARE DE JESUS (1)

- 1 Mare sou tan estimada
de Jesus omnipotent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 5 Verge Mare sou molt pura
de Jesus, ver Fill de Deu;
Reyna sobre natura
regnant en lo regne seu;
- 9 sobre los angels exalçada
triumphau tan preminent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 13 Verge Mare sou molt digna
per la vostra humilitat,
puix al sanct Angel benigne
tota encesa en charitat,
- 17 quant per ell fos saludada,
respongues tant humilment,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 21 Verge Mare e sancta y pura,
disponent la Trinitat,
vos paris sobre natura
conseruant virginitat;
- 25 car puix la hauieu votada
la guardas tan dignament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment

(1) En la edició valenciana de 1511 hi ha, en lloc d'a-
questa composició, unes *Llahors de la Verge Maria de Je-
sus*, ab les quals se dona fi al volum. La reimpressió de
Barcelona, de 1528, conté encara, després de les *Cobles* (III),
deu peces més; com se veurà per avant.

- 29 [B 10 v] * Verge Mare sou perfeta
de Jesus, Deu incarnat,
eternalment preelecta,
tota bella, sen's peccat;
33 puix li fos digne posada,
vos crea tant purament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment
- 37 Verge Mare sou vos pia
de Jesus, Deu infinit;
tot lo mon en Vos confia
per hauer tal Fill parit;
41 tant sou prompta aduocada
al quius es deuot seruent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 45 Verge Mare sou molt sancta
de Jesus, Rey eternal;
lo nom vostre tan espanta
al fort princep infernal,
49 Maria sou nomenada,
y es a Deu nom tant pla(c)sent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 53 Verge Mare sou insigne
de Jesus, Senyor dels cels;
escut sou cont[r]al maligne
deffenent a tots los fels;
57 y si cahen fent errada,
los aydau tan prestament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 61 Verge Mare sou, Senyora,
de Jesus vostre Fill car;
y axius ama y hon[o]ra,
que per Vos nos vol saluar;
65 nous es cosa denegada;
tant vos es hobe dient,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 69 Verge Mare sou beneyta
de Jesus que en creu mori,
leuant mort cruel maleyta,
donant vida sense fi;
73 tanta amor haueu mostrada
per saluar tota la gent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 77 Verge Mare sou lohable
de Jesus sobiran be,
que en sa mort tan venerable
sols en Vos resta la fe;
81 axi fos illuminada
per aquell perfetament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 85 Verge Mare sou diuina
de Jesus, ver Redemptor,
reparant nostra ruyna
ab la sanch de tal Senyor;

- 89 salut nostra sou estada
y remey tan excellent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 93 Verge Mare sou y vera
de Jesus, al cel regnant;
del[s] tresors sou dispensera,
cel y terra gouernant;
97 [B 11] * potestat vos a donada
en tot loch tan altament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 101 Verge Mare sou tan alta
de Jesus, De[u] verdader,
que sols Deu compren sen[s] falta
quant es gran vostre valer;
105 tant vos ha deificada
vostre Fill excellentment,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 109 Verge Mare sou y filla
de Jesus, qui es vera pau;
tot lo mon de mort perilla
si Vos, sancta, nol guardau;
113 per tots sou tan desijada
per al nostre saluament,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- 117 Verge Mare del Altis(si)me
dolç Jesus, Redemptor nostre,
de sanctedat vn abisme,
secoreu al deuot vostre;
121 tant vos ha magnificada
vostre Fill omnipotent,
que deueu ser inuocada
per tothom generalment.
- Tornada*
- 125 Puix sou Mare tan hamada
de Jesus omnipotent,
merexeu ser inuocada
per tothom *omnipotent* [generalment]
- Supplicatio*
- 129 Pregam vos, Mare sagrada
de Jesus, molt humilment,
que us vejам glorificada
e[n] lo[s] cels eternalment.
- Seguida*
- 133 Hi puix sou intitulada
de Jesus omnipotent,
pregau, benaumenturada,
per (lo) quius es deuot seruent.
- Oratio*
- 137 Puix Deu etern, — o, Verge preciosa!
vol que tots bens — hajam per les mans vostres,
no cessare, — Senyora gloriosa,

- lohar tostemps — a Vos, tan piadosa,
 141 quins socorreu — en tots los perills nostres.
 Hi, [puix] yo so — per mos peccats indigne
 [B11v] * per a parlar — de Vos, tan pura y sancta,
 vos, qui de tots — sou Mare tan benigne,
 145 pregau al Fill — que yo sia fet digne
 per a lohar — la vostra valor tanta.
 Hi si en res — lo meu dir se desuia,
 supliqueus molt — que Vos me siau guia.

Amen

[IV]

COBLES DE LA VISITATIO DE LA BENAVENTURADA
 SANCTA ELIZABETH, MARE DEL GLORIOS
 SANCT JOHAN BAPTISTA

- 1 Dignament fos visitada
 vos, humil Elizabeth,
 de la Verge tan lohada;
 flor (de) real de Nazareth!
- 5 Visitada fós benigna
 del Senyor omnipotent,
 y axi Vos, steril digna,
 alegras vos dignament
 9 quant sabes que paririeu
 vn (in) infant ab goig tan gran,
 lo qual vos nominarieu,
 per sa gran virtud, Johan.
- 13 Apres fos aconsolada
 de gran consolatio,
 visitant vos la sagrada
 Verge de consolatio;
 17 la qui us era fel parenta,
 Mare de Deu infinit;
 don resta(u)reu molt contenta
 plena del Sanct Spirit.
- 21 O, quant fon gran alegria
 la que vos, humil, tingues
 quant aquella Verge pia,
 Mare de Deu incompres,
 25 arriba a la posada
 hon viuieu sanctament,
 pera ve(u)reus, ja pren(e)yada
 de vn Fill tan excellent.
- 29 Saludaus la gran Reyna
 abraçant vos per amor,
 y ab la sua veu diuina
 conegues sa gran valor;
 33 y digues li ab fe tanta:
 « ¿Don me ve aço a mi,
 » que la Mare de Deu sancta
 » per mi vinga fins aci? »
- 37 Lo fill vostre, que es vn centre
 de perfeta sanctedat,
 se alegra dins en lo ventre
 veen Jesus Deu incarnat;
 41 [B 12] * y perço, ab reuerentia,
 Deu y hom lo adora,
 exalçant sa gran clemencia
 com axil sanctifica.

- 45 Ab honor molt gran rebereu
 la Reyna gran del cel,
 e grans gracies li fereu
 del seu visitar molt fel,
 49 per quant veyeu que portaua
 dins lo ventre aquell Rey
 qui lo[s] cels senyorejaua
 y es estat a tots remey.
- 53 Cascun jorn vos la seruieu
 ab molt gran sollicitut,
 e seruint la conexieu
 plena de tota virtud;
 57 e axi la magnificauau
 de la fe gran que tingue;
 e beneyta la appellaueu,
 puix al Angel Sanct cregue.
- 61 Hi, venguda ja la hora
 del part vostre glorios,
 la Verge quels cels decora
 en aquell vos feu socors.
 65 Ella us fon madrina vera
 en lo vostre sanct parir,
 puix ab fe y amor sancera
 la volguereu tant servir.
- 69 Nat lo vostre fill insigne,
 hagues vos vn goig nouell:
 que miras aquell tan digne
 y tan sanct, perfet y bell;
 73 y en apres lo nomenareu,
 per so[n] propi nom, Joan,
 y lahors a Deu donareu
 de la gracia tan gran.
- 77 ¿Qui pot dir les alegries
 del marit vostre perfet,
 qui(u)s nomena Zacharies,
 vent aquell fill tan elet,
 81 majorment quant pençaua
 que per medi del fill seu,
 lo parlar aquell cobraua
 benehint lo fill de Deu?
- 85 Hi axi l(o) digne marit vostre,
 tot ple del Sperit Sanct,
 lohant Deu, ver Senyor nostre,
 ell parla prophetizant,
 89 dient: « Tostemps beneyt sia
 » lo gran Deu de Israel,
 » que, segons promes hauia,
 » no[s] visita del alt cel.
- 93 Hi, dotat de prophecies,
 dix al vostre fill amat:
 que serie del Messies
 lo propheta prophet(iz)at;
 97 y axi l(o) vostre fill lohable
 nos mostra en aquest mon
 aquell Senyor tan amable,
 lo qual sempre sera y fon.
- Tornada*
- 101 Puix dels sancts lo refrigieri
 hauen vos aconseguít,

del maligne catiueri
desliurau nos dia e nit.

[B 12 v]

* Oratio

- 105 Elizabeth sancta, — humil y honesta,
del gran Zacharias — muller tan insigne:
¿qui dir pora l(o) goig — de aquella gran festa
que feu la Reyna — del cel, anant presta
109 per sanctificar — lo vostre Fill digne?
Supplich vos, beneyta, — puix fos visitada
de aquella Senyora — qui es de Deu mare,
que vos la pregueu, — puix sou tan amada
113 de aquella qui es — de tots aduocada,
quens guarde y visite — y nons desempare;
hi al seu fill Jesus — pregau lo quens done
la gracia sua, — hins salue y perdone.

[V]

COBLES EN LAHOR DEL SANCT SAGRAMENT DEL ALTAR

- [B 13] Tres actes molt grans — damor yo contemple,
Senyor Deu etern, — que fes per sa(l)uarnos:
hi fon (lon) lo primer, — molt gran sens exemple,
quant vos dauallas — del subiran temple,
5 volent vos fer hom, — per mes exalçarnos,
e de Creador — vos fes creatura
passible, mortal, — per vostra clementia;
mas, de humanitat — prenent vestidura,
james lexis vos — diuina natura,
10 hi axi home e Deu — restau per potentia.

Mostras lo segon, — que fon lo misteri
de greu passio, — per rem(e)bre lo poble;
hi, aquel ja remut — de gran catiueri,

- per Vos pendre mort — ab gran improperi,
15 lo gran cel vmpis — de(s) sancts y gent noble.
O, ver pellica! — lexant vostre viure,
la sanch escampant — per la salut nostra,
lo vostre morir — de mort feu desliure
20 al mon tot perdut, — y axils feu reuiure
per sola bondat — y gran amor vostra.

- Lo terç nos mostras, — Senyor molt benigne,
pus Vos de aquest mon — partir vos hauieu,
quant instituhis — lo sacrament digne
del vostre sanct Cors, — molt pur e insigne,
25 per gran charitat — y amor quens tenieu.
Car lo dijous sanct — lo pa quens gouerna
cenant conuerti(s) — en vostre carn vera,
hi axi, demostrant — la virtut superna,
lexes al mon pa — de vida eterna,
30 per que fos de aquell — salud verdadera.

- Vos sou lo pa viu — e incomprehensible,
del cel deuallat, — quels sancts tots frueixen,
hi, sots accidens — de pa ques visible,
sou Vos contengut, — Senyor inuisible,
35 qual sou en los cels — hon tots vos s(er)uexen;
[B 13 v] * y tot sou al cel — y tot en la terra
y en qualseuol part — de la hostia sancta,
donant al mon pau — y al gran infern guerra,
y als ver penitents — perdo de lur erra
40 en tant que la fe — al cel los tresplanta.

- La vostra amor gran — tots jorns nos conuida,
donant Vos mateix, — en pura vianda;
pa dangels, Senyor, — nos dau sense mida,
e manna del cel, — quens dona la vida
45 lexant nos de Vos — recort y comanda.
Vos sou cordial — que l(o) mon tot conforta,
leuat tot veri — y mort tribulada;
Vos sou restaurant — que vius nos transporta
a port de salut — hins obre la porta
50 dels cels, hon trobam — la vera posada.

- Sots mostra de pa, — la vostra Carn sancta
ab la Deitat — ensemps yo adore;
e, axi com vos creu — hius loha y canta
la Sglesia dels sancts — ab gloria tanta,
55 Senyor, axius crech — e tal vos honore;
del vostre Cors sanct — la sanch preciosa
sots forma de vi — pe(r) l(o) mon tot emana,
hi, en tantes virtuts — per ser abundosa,
als vius y als morts — es tan fructuosa,
60 que tots nostres mals — perfetament sana.

- Tan alt sacrament — de tanta excellentia,
que dat nos haueu — en vostra memoria,
supplich vos, Senyor, — per vostra clementia,
que to(t)s venerem — ab gran reuerentia,
65 puix tant per aquell — fruim vostra gloria;
e feu queus amem — de fets e de pença,
hi en vostre servir — Vos feu nos encendre,
puix vostre merce — tots jorns nos dispença
mysteri tan gran — en nostra defença,
70 quels angels y sancts — nol poden compendre.

- [B 14] * Donchs vos, Senyor meu, — clement y benigne,
puix Deu e ver hom — per fe yous confesse,
vullau fer en mi, — jatsia indigne,

- 75 que, de peccador, — yo sia fet digne,
hi a Vos benehir — james yo no cesse.
Anyell figurat — e ver sacrifici,
puix tant vos crehem — sots vel e cortina,
vullau nos donar — tan gran benefici
80 que dins paradís, — puix tant sou propici,
mirem vostra Faç — humana e diuina.

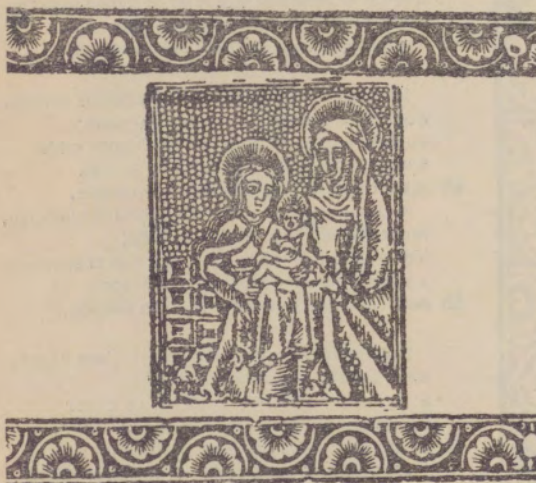
Tornada

- Donchs vostra bondat — puix tots ilumina,
hi aquella no vol — quel home pereixca,
Senyor, no mireu — ma vida mesquina,
mas Vos reparau — la mya ruyna
5 hi feu que james — de Vos me parteixca.
Hi, puix que per tots — donas la sanch pura,
saluau me, puix so — la vostra factura.

Amen

[VI]

COBLES EN LAHOR DELS BENEVENTURATS
SANCT JOACHIM E SANCTA ANNA, PARE E MARE DE LA
SACRATISSIMA VERGE MARIA, SENYORA NOSTRA.

- 1 [B14 v] * ¿Qui pot dir lahors condignes
de vos, Anna y Joachim,
puix sou pare y mare dignes
de la Verge sense crim?
5 Nobles fos de gran linatge,
deuallant del trip real
don es feta la ymatge
Mare de Deu eternal.
9 Vostres hobres dignes tantes
foren de tan gran virtut,
que lo mon per [es]ser sanctes
ha obtes vera salut.
13 ¿Qui pot dir quant vos amaua
lo etern Deu omnipotent,
que entrels sancts vos ordenaua
per lo nostre saluament

- 17 y axi feu lo matrimoni
de vosaltres, tan honrats,
per leuar nos del demoni
quins tenia catiuats?
21 Fet lo casament tan digne,
estiguereu per vint anys
sens hauer la Filla digne
quins ha trets de molts affanys;
25 mas, viuint ab esperança,
ab lo cor de sospirs cuyt,
pregas Deu que, sens tardança,
vos donas del ventre fruyt.
29 Exercint les sanctes obres,
cascu de vosaltres feu
charitat molt gran als pobres
y al temple sanct de Deu.
33 Sols deixas pera vosaltres
alguns bens per sustentar;
don mostras camí als altres
de amar Deu y ben honrar.
37 Hi, donat al mon exemple
de lohar Deu y servir,
presentas vos a[l] sanct temple
humilment per offerir;
41 hi lo sacerdot, mirant vos
sense fruyt, segons la ley
increpaus al[s] dos, lançant vos
del sanct temple, sens remey.
45 Per seruar obedientia,
ab lo cor humil deuot
comportas ab pasciència
lo queus dix lo sacerdot;
49 y tantost vos ne anareu
del sanct temple humilment,
sens que james murmurareu,
pus a Deu era placent.
53 Mas vos, Anna, descontenta
a (la) case vos ne tornas,¹
y estant sols ab la seruenta,
de tristor greument ploras.
57 Joachim a la montanya
sen ana, trist y penços,
hon tenia la cabanya
per estar ab los pastors.
61 Los ocells del cel miraueu
com nodrien los fills seus,
y, mirant los, so[s]piraucu,
gemegant ab plors molt greus;
65 y pençant que fills tenien
segons lo esser natural,
los prechs vostres mes crexien
inuocant Deu eternal.
69 [B15] Trists estauau y pensosos;
mas, ab gran deuocio,
y tenint los vlls plorosos,
e fent a Deu oratio
dient: « Bondat infinida:
» tu qui es remey del hom,
» donans fruyt en esta vida
» per lohar lo teu sanct nom.»

- 77 La demanda justa feta,
langel vos aparegue,
e, parlant ab veu perfeta,
de part de Deu vos digue:
- 81 « Alegrau vos, sancts benignes,
» no tingau ja pus tristor,
» que los vostres prechs tant dignes
» son acceptes al Senyor.»
- 85 Per senyal, en la embaxada,
vos dix langel glorios
que a la porta daurada
vos veuriu prest lo[s] dos
- 89 y en apres engendrariu
vna Filla singular,
a la qual nomenariu
Maria, verge sen par;
- 93 hi que la verge tan pura,
filla vostra natural,
hauria sobre natura
vn Fill tot celestial
- 97 qui seria lo Messies
Jesus, saluador del mon,
segons que per propheties
als sancts pares promes fon.
- 101 Hi, prenent langel per guia,
ab gran fe los dos anas
al loch hon dit vos hauia,
y a la porta us abrasas;
- 105 y en apres vos ne tornareu
los dos molt alegrament,
y en la casa engendrareu
la Filla tan excellent.
- 109 Engendras la Filla sancta,
pura y neta mes que lor,
per quant Deu li feu tal manta
que [es] de les verges (es) la flor;
- 113 puritat tan gran tenia,
que sots Deu semblant no es;
tant, quels angels excellia:
tant pura la concebes.
- 117 Quant la hora fon plegada
del part digne y tant alt,
vostra Filla tan honrada
naixque, bella sens deffalt;
- 121 y axi, Anna, vos pari[re]u
la humil Mare de Deu,
y ab gran goig vos la nodrireu
contemplant lo voler seu.
- 125 Nat lo fruyt del vostre ventre
ques la Verge sens peccat,
conegues que era el centre
y lo espill de sanctedat;
- 129 e axi fes grans alegries
lohant Deu quius contenta,
fent li gracies tots dies
de tal fruyt com vos dona.
- 133 Apres que la hagues criada,
desijant que seruis Deu,
- per los dos fou presentada
al sanctissim temple seu;
* y axi, la Verge infanta,
ab grans consolations,
puja al temple, pura y sancta,
per aquells quinze graons.
- 137 [B 15 v]
- 141 En lo temple, les donzelles,
de vn sanct e nou estil
feren festes grans e belles
a la Verge tant humil,
alegrant se com pujaua
per estar al temple sanct;
molt cascuna la honraua;
don resta a Deu lohant.
- 145
- 149 Goigs tingueren ineff[ab]les
entre tots los sancts casats,
e honor[s] inestimables;
tant vos ha Deu exalsats
- 153 elegint vos pare y mare
duna Reyna tan gran,
que lo Fill de Deu lo Pare
ses fet home de sa carn.
- 157 Lo discurs de vostra vida
fonch molt sanct e tot perfet,
e, ans que fos de tot finida,
pregas Jesus, vostre net,
supplicant sa senyoria
que us rebes los sperits
y en los cels ab alegria
vos donas los goigs complits.
- 161
- 165 Al[s] sancts pares portas noues
de Jesus, ver Deu etern,
lo[s] quals eren dins les coues
de aquell baix e trist infern,
dient los ques alegrassen,
que Jesus ja era nat,
e que molt prest esperassen
exir de captiuitat.
- 169
- 173 Entreis sancts, segons se mostra,
gloria molt gran tenu
mirant que la Filla vostra
es dels cels la Imperatriu.
- 177 Puix sou, ab la Verge pia,
dignament tan exalsats,
supplicau la cascun dia
per sos prechs siam saluats.
- Amen
- Oratio
- 181 ¿La gran valor — qui estimar poria
dels excellents — Sancta Anna y Joachim,
car procehi — de aquells la Verge pia
Mare de Deu, — humil Verge Maria,
sancta sens par — y exempta de tot crim?
- 185 Donchs ¿ques pot dir — dels beneyts Sanct y Sanc-
sino que son — de virtut tal e tanta, [ta,
que, per mija — de la lur verge planta,
han dat al mon — perfeta sanitat?
- 189 O, Sancts beneyts! — puix tant podeu aydarnos,
pregau a Deu — li placia saluar nos.

[VII]

[B 16] * COBLES EN LAHOR DEL GLORIOS E BENAVENTURAT
PRINCEP SANT MIQUEL, DEFENEDOR
DE LES ANIMES NOSTRES (1)

- 1 Loem vos ab alegria
Miquel, princep excellent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 5 Excellent sou y molt noble
y entrels angels sublimat,
y loat molt per lo poble
per la vostra dignitat,
- 9 la qual es de gran valia
y molt alta y preminent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 13 Per vos, sant, segons se mostra,
fou vençut lo Lucifer,
lançant lo per virtut vostra
dins l'infèrn ab son poder;
- 17 y restaren per tal via
sobre tots lo mes valent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 21 Vos, humil, sou de la Sgleya
princep sant de gran valor;
puix que Deu tan fel vos veyà,
digne us feu de tal honor,
- 25 fent vos de alta gerarchia
y son digne lochtinent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 29 Los dos nostres primers pares
vos lanças de parays,
mas, per esser vostres freres,
en oblit vos nols jaquis,
- 33 ans los fes gran companyia
mostrant vos a ells clement,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 37 Al sant Moyses propheta
donas ley, segons se veu,
y aquell, vent la tant perfeta

(1) Corretgim aquest text en vista de la impressió valenciana de 1519. (Vegi's la bibliografia a la fi d'aquest estudi.)

23 puix que Deu tan fel veyà V. tan fel vos feya B. 25 fent vos tanta gerarchia V. 33 companyia V.

41

adoraus en loch de Deu;
y el Senyor axiu volia
fosseu honrat dignament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

45

Dels celestials imperis
deuallas vos dins en lort,
hon Ihesus ab grans misteris
contemplaua sa greu mort,

49

quant lo vès en lagonia
confortant lo humilment,
* puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

[B 16 v]

53

Vos, beneyt, fareu la guerra
alegrant aquest mon trist,
quant dels nuuols fins a terra
fareu peçes Antechrist;
y sereu en aquell dia
capita de tanta gent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

57

61

Segons la Esgleya canta,
en lo gran juhi final
portareu la creu molt sancta
del gran jutge eternal,
com a sant de gran valia
loant Deu perfetament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

65

69

En la fi dels nostres dies
jutge sant vos presentau,
y, vent de cascu les vies,
nostres animes jutgau;
y en tal pas vos sou la guia
quens deffen ab saluament;
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

73

77

Lo eternal Rey de gloria
qui en lo cel vos honra tant
per ques fes de vos memoria
en la Sgleya militant,
reuela quen esta via
vos loassen altament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.

81

85

Y aço quant hun gran miracle
per vos fet se demostra:
de hun bou qui, sens obstacle,
fes pujar al mont Garga;
car montar ell noy podia
su per vos, princep potent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent

89

93

Lo senyor del bou estaua
del gran cas marauellat,
quant aquell consideraua
com lo bou era pujat;

48 la greu mort B. 73 y tal pas V. 74 quins defens B. 82 lohassem B. 90 sino per vos B.

- 97 mas vos li mostras la via
molt marauellosament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 101 Y ell tirant vna saeta
al seu bou, per quel naffras,
aquella en layre dreta
se gira, tornant atras,
105 ferint al quil bou feria
per lo vostre manament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 109 A hun bisbe prudentissim
vos, beneyt, aparegues
dient li que vos, sanctissim,
aquells actes tots los fes
113 per mostrar que Deu volia
loat fosseu per la gent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 117 Y axil bisbe, fel y digne,
hauent reuelacio
[B 17] * per vos, angel tan insigne,
de tal aparicio,
121 ell vos feu segons deuia
vna esgleya reuerent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 125 Per vos, sant, fon consagrada
la sgleya queus obra,
la qual fon edificada
en lo loch quel bou puja;
129 la qual ell molt reueria
cascun any gran festa fent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- 133 Y per ço tots anys, sens falta,
fa la Sgleya celebrar
laparicio tan alta
de vos, angel singular,
137 en lo vostre beneyt dia
queus mostras tan excellent,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- Tornada*
- 141 Y al deuot quen vos confia
sou refugi verament,
puix sou gran en senyoria
de Ihesus omnipotent.
- Seguida*
- 145 Donchs, beneyt, en la fi mia
prech vos que siau present,
y portau me en companyia
de Ihesus omnipotent.

129 la qual el molt reuestia V.

Oració

- 149 O, princep gran — sant Miquel glorios,
de parays — lochtinent general!
puix en lo cel — regnau victorios
vençent aquell — Sathan superbios,
153 vos me guardau — de la mort eternal.
O, beneyt sant, — archangel resplendent!
en lo juhi — vullau me deffensar
del enemich, — que nom done turment;
157 y ayau recort — de mi, vostre seruent,
per quen los cels — yo puga Deu loar;
y en aquest mon — vous prech me consoleu,
fent me seruar — los manaments de Deu.

Amen

[VIII]

LAHORS DE SANCT ONOFRE

- 1 [B 17 v] * Tanta es la excellentia
de vos, Noffre glorios,
que letern Rey de clemencia
gracies grans fa per vos.
- 5 Princep fos e rey d Ongria
ab poder molt gran regnant,
justament e sen falsa
vostre regne gouernant;
9 ab tal ceptre may lexareu
lo serui[r] del etern Deu,
ans, en merits augmentareu
desijant lo regne seu.
- 13 Fou la vostra virtut tanta
que, en edat de tretze anys,
vos pregues fent guerra sancta
al Solda, ab molts *enfans* [afanys].
17 Grans treballs vos acceptaeu
per que fos lo mon lohat
daquell Senyor qui amaeu
ab tan ferma voluntat.
- 21 En apres lexis lo viure
del estat vostre real
per que fosseu mes desliure
en lo servir diuinal;
25 don guanyas molt gran riquesa
lexant los bens temporals,
elegint tenir pobresa
per hauer los eternal.
- 29 Volent fer vos sancta vida,
entras en religio,
y, seruant la molt complida,
fos de gran perfectio;
33 tant, que foreu de aquell orde
vn abat tan singular,
que, sens fer james desorde,
de virtuts fos exemplar.
- 37 Per fer vida mes perfeta
vos entras en lo desert,
hon la fereu molt estreta,
de cabells restant cubert:

- 41 sobre terre vos dormieu
passant molta fam y set;
despullat tot nu viuieu
comportant calor y fret.
- 45 Vostra carn fes quasi morta
dant li grans afflictions,
turmentant la, per que porta
terribles temptations;
- 49 al dimoni fes tal guerra,
a la carn y al mon trist,
que lanças aquells per terra
per lamor de Jesuchrist.
- 53 Confessor fos venerable,
y martyr en pençament,
y hermita molt comendable,
y de Deu humil seruent,
- 57 mo(n)strant raigs de lum diuina
clareiant per grans virtuts;
tant, que la vostra doctrina
es secors per als cayguts.
- 61 Verge fos de cor y pença,
just, humil y tot suau,
pur, perfet y sens offença,
ple damor ab vera pau;
- 65 mansuet fos ab tempransa,
prudent y ferm en la fe,
pascient ab esperança
esperant linfinit be.
- 69 [B 18] * Tot lo vostre desig era
fruyr Deu en paradís,
y per so, ab amor vera,
a Jesus felment seruis;
- 73 puix ama[u] Deu y l(o) prohisme
y daquell fos amich fel,
visitat fos del Altis(s)me
trametent vos pa del cel.
- 77 Per mans dangels combregauu
tots diumenges dignament,
y axi molt vos alegrauu
del conui(n)t tan excellent.
- 81 ¿Qui pot dir quants goigs tenieu,
alegries y repos,
vent Jesus, lo qual rebieu
dins lo vostre digne co(r)s?
- 85 Gracies molt senyalades
Deu per vos fa en lo mon,
car perdona les errades
a quells qui deuots vos son.
- 89 Foren tants los vostres merits,
que fos digne de ohir
que nengu per sos demerits,
pregant vos, no pot perir.
- 93 Sanct Panuncio, a gran cura,
y l(o) s leons, planyent se fort,
feren tots la sepultura
als cors vostre, quant fou mort.
- 97 Miracles marauillosos
en la vostra fi mostras,
y tan grans y gloriosos,
que lo mon tot confortas.

- 101 Per complir vos alegries,
aquell Senyor infinit
donant fi als vostres dies,
rebe lo vostre esperit,
- 105 acompanyat (fos) de molts angels
pujant vos al cel major,
e de sancts e de archangels
fent vos tots molt gran honor.
- Tornada
- 109 Donchs, recort vos, sanct Anoffre,
de mi qui so peccador,
puix teniu clau en lo coffre
dels tresors del Creador.
- Endreça
- 113 Hi al deuot y seruent vostre
qui us serueix ab vera amor,
aduocau lo, perques mostre
que li sou intercessor.
- Oratio
- 117 O, sanct glorios — de molt gran valia,
Onoffre beneyt, — amat de Jesus!
o, rey excellent, — qui sense falcia
seruireu Deu — la nit y lo dia.
- 121 de hon lo Sathan — leixas tot confus!
hi en laspre desert, — puix fes vida estreta,
lexant les honors — y l(o)s bens mundanals,
feu vos que fassassam — la vida perfeta
- 125 seruint a Jesus — ab la anima neta
per que fruhixcam — los bens diuinals;
hi, puix son acceptes — a Deu los prechs vostres.
pregau quens perdone — los greus peccats nostres.

[B 18 v]

[IX]
* LO PATER NOSTER

O Deu immens de Israel
qui habitau alt en lo cel,

5 ver Pare nostre!
 sanctificat sia[!] nom vostre
 marauellos;
 lo regne vostre glorios
 inestimable,
 hon es lo be incomparable
 de gran valor,
 10 quant vos plaura, per vos, Senyor,
 sians donat;
 la vostra voluntat
 tostemps perfeta,
 axi en la terra sia feta
 com en lo cel;
 15 o, bon senyor y pare fel,
 Rey ver de pau!
 vos qui lo mon tot governau,
 vullau donar nos
 20 lo nostre pa, que soleu dar nos,
 de cascun dia;
 y puix sou lum y vera guia
 de totes gents,
 los nostres greus defalliments
 25 e culpa greu
 supliqueus molt quens perdoneu,
 clement Senyor,
 axi com per la vostra amor
 de cor dexam
 30 y als quins offenen perdonam
 totes lurs erres,
 mudant en pau aquelles guerres
 que fet nos han;
 y vos, Senyor, Rey subiran
 35 e incompres,
 quil vostre Fill hauen trames
 en aquest mon
 per a saluar les gents quey son,
 per charitat,
 40 puix que per Ell nos hauen dat
 saluatio,
 guardau nos de temptatio,
 Senyor ben[e]lyt,
 per so que lesperit maleyt,
 45 cruel sens par,
 james nons fasa desuiar
 de vos, Senyor;
 donchs, puix sou nostre deffensor,
 Deu eternal,
 50 fey nos desliures de tot(s) mal(s)
 per a tostemps,
 per que en los cels ab Vos ensemps
 pugam regnar,
 y a vos, Senyor beneyt, lohar
 55 sens fi. Amen,

[X]

[B 19]

* LA AUE MARIA

Puix molt vos plau lo presentar
 de les saluts que us va portar
 de part Deu
 aquell tan alt archangel seu
 5 sanct Gabriel,
 lo qual vos fon trames del cel,
 Verge molt pia,
 a vos vull dir: « Aue Maria! »
 de molt bon grat.

10

Y, puix lo mon hauen leuat
 de cruel pena,
 tan be us vull dir: « Gratia plena,
 » Senyora nostra »;

15

car res de be noy ha nis mostra
 quen vos no sia,
 y per ço tots ab alegria
 vos podem dir,
 puix tals saluts vos plau ohir
 ab gran plaer,
 20 que « lo Seynor Deu verdader,
 » tot poderos,
 » especialment es ab vos
 » mes quen(s) los altres. »
 Donchs ¿que podem dir tots nosaltres,
 Verge diuina,
 25 mirant de vos, humil Reyna,
 lo gran estat?
 En tan alt grau de dignitat
 estau asseyta,
 30 queus podem dir « la mes beneyta
 » entre les dones »
 honestes, sanctes, fels y bones
 de aquest mon;
 » lo fruyt del vostre ventre fon
 35 beneyt y sanct »,
 car es salut y restaurant
 dels peccadors
 e fruit dels sancts molt precios;
 qui es « Jesus ».
 40 Y, puix que veu lo mon confus,
 Mare de Deu,
 supliqueus molt que vos pregueu
 vostre Fill car
 per Vos nos vulla(u) perdonar
 45 nostres peccats,
 per que pugam ser col·locats
 en Paradis.

Amen

[XI]

LA SALUE REGINA (1)

- 1 Puix per vos, Verge Maria,
en lo cel regnam sens fi,
vostra alta senyoria
loar vull dient axi:
- 5 [B 19 v] * Salue dels angels Reyna,
font de totes les virtuts,
goig dels sants, y medicina
dels malalts, trists y perduts.
- 9 Mare de misericordia
y salut del mon sou vos,
y la pau y la concordia
entre Deu yls peccadors.
- 13 Vos sou la dolçor de vida
ab tota perfeccio,
y esperança sens fallida
de nostra saluacio.
- 17 A vos, benaumenturada,
de tots dies reclamam,
com a mare y aduocada
de nosaltres fills d Adam.
- 21 Y per quant Deu vos honora
y de vostra carn se vist,
suspiram a vos, Senyora,
gemegant en est mon trist.
- 25 Donchs vos, aduocada nostra,
aquells vostres vlls sagrats
girau los, per lamor vostra,
en nostres necessitats.
- 29 Lo fruyt sant del ventre vostre
qui es Jesus, vostre fill car,
apres del exili nostre
vullau nos al cel mostrar.
- 33 Car, puix vos sou filla y mare
de Jesus, ver hom y Deu,
Ell qui us es ver fill y pare
fara tot lo que voleu.
- 37 O, clement(e) e mare pia!
puix aquell axius ha amat,
vos, dolçe Verge Maria,
feu quens haja pietat.
- Tornada
- 41 Donchs, vullau me vos fer digne
de loar vostra bondat,
e del sperit maligne
feu yo sia desliurat.

(1) Aquesta composició y la següent figuren també en el *Cançoner Sagrat de Vides de Sants* (Barcelona, 1912), publicat en presència de dos manuscrits del *xv^{en}* segle. Anotem al peu algunes variants d'aquest text (CS):
37-40 O dolça Verge Maria — esperança de tot be — puix clement sou y tan pia — haiau nos a tots merce CS. 41 Y vullau nos vos fer dignes CS. 43-44 y dels esperits malignes — feu quel mon sia guardat CS.

Seguida

45

Hi donau me virtuts dignes,
Verge pura sens peccat,
contrals enemichs malignes
de la vostra sanctedat.

[XII]

LO Credo IN DEUM, AB VNA NECESSARIA
Y MOLT DEUOTA PROTESTATIO

[B 20]

5

10

15

20

25

* Per obtenir saluacio
y dels peccats remissio
complidament,
creure deuem molt fermament
la Trinitat
esser perfeta vnitat,
ço es vn Deu;
car, si algu felment no creu
aquesta fe
per hon se ateny lo infinit be
y la salut,
per a tostemps sera perdut,
car perira,
en tant que may a Deu veura,
puix axiu canta
la Scriptura vera y santa,
segons trobam:
Donchs, es mester que tots cregam
perfetament
en hun ver Deu omnipotent,
perfet Senyor,
del cel y terra Creador,
eternal Pare;
y en lo seu Fill, que es nat de mare
Verge molt pura,
quil concebe sobre natura,
ab goig complit,
per obra del Sant Sperit,

45 Dau nos donchs virtuts insignes CS. 6 ser una sim.
ple unitat CS.

30 ver Deu y hom;
 y que Jesus es lo seu nom
 marauellos,
 molt digne, sanct y glorios,
 de gran virtut;
 35 y que aquell nos ha remut
 per gran amor;
 y que es del mon lo Saluador
 yl ver Messies,
 segons que per les prophecies
 molt clar se veu;
 40 y que per tots mori en cren
 crucificat;
 y que en sepulchre fon posat
 lo seu Cors sant;
 mes deuem creure per (lo) semblant
 45 que deualla
 en los inferns y desliura
 los pares sants
 qui alli estauen esperants
 sa Majestat;
 50 y que es en cert resucitat
 de mort a vida
 per dar la gloria complida
 a tots los fells;
 y que sen es pujat als cels,
 55 per son poder,
 com a Senyor Deu verdader,
 quins ha volgut
 donar a tots vera salut
 y fe perfeta;
 60 y que aquell seu a la dreta
 del Pare seu,
 qui es aquell eternal Deu
 que tots crehem;
 y mes auant creure deuem
 65 que Ell vendra
 en aquest mon y jutjara
 los vius y morts,
 axi senyors y princeps forts
 com altra gent;
 70 mes deuem creure tots felment,
 per lo semblant,
 en Deu etern l Esperit Sant
 quil mon regeix,
 lo qual egualment proceheix
 75 de Deu lo Pare
 [B 20 v] * y del Fill seu, qui [e]s nostre f[r]are
 del cel vengut,
 qui per nosaltres ha volgut
 morir en creu;
 80 y que los tres son un sol Deu
 y vna essencia
 y hun Senyor y una potencia
 quel mon soste;
 y mes deuem creure tambe
 85 la Sglesia santa
 qui es la Mare quins amanta,
 vera y catholica;
 y que es perfeta y apostolica,
 per Deu fundada
 90 per reparar la gran errada
 original,
 y qualseuol peccat mortal
 a totes gents

44 mes deuem creure confessant CS.

95 ab la virtut dels sagraments
 que Deu li dona;
 y quel Senyor axins perdona
 pels merits seus
 y obtenim dels peccats greus
 remissio;
 100 y dels sants la comunio
 deuem loar
 y tots aquella confessar
 ab ferma fe,
 y que sols Deu es aquell be
 que es infinit,
 105 y ques dels sants lo goig complit
 y inefable
 donant vida perdurable,
 marauellosa,
 110 perfeta, santa, gloriosa
 e immortal;
 y mes lo gran juhi final
 creure deuem,
 y que en aquell tots hi serem
 los bons e mals
 115 per dar raho dels crims mortals
 al Jutge gran,
 y que los sancts nons hi valdran
 ni lo pregar,
 120 mas solament lo be obrar
 que fet haurem;
 y que resuscitar deuem
 en propis cossos,
 cobrant cascu la carn els ossos
 125 de que es fet;
 y que lo Jutge, just, perfet,
 nos donara
 lo que cascu merexera
 segons ses obres,
 130 y als mals, qui son de virtuts pobres,
 dara linfern,
 y als bons lo regne seu etern
 de Paradis;
 y axi cascu tendra son pris
 eternament.
 135 Donchs, supliquem humilment
 y de bon cor
 aquell Senyor qui es ver tresor
 y eternal be,
 140 quens faça fermes en esta fe
 y en tal crehença,
 yns done vera conexença
 de nostres mals,
 y que façam obres tals
 145 quens esmenem,
 perço que veure meritem
 tan gran Senyor
 de totes coses Creador
 vniuersal,
 150 ple de virtuts y sens lo qual
 res se pot fer,
 [B 21] * y sols aquest es hun Deu ver
 quil mon crea,
 qui sempre fon, es y sera
 155 eternament
 Senyor y Deu omnipotent
 e increat

104-147 llacuna de 44 versos en el CS, probablement per manca d'una fulla del ms. original.

qui regna y viu en Trinitat
alt en lo cel.

Oratio e protestacio

- 160 O, Deu eternal, — virtut infinida,
qui sols per amor — creat nos haueu!
A vos, Senyor, prech, — puix sou vera vida
y sou veritat — de fe sens fallida,
que vos esta fe — en mi confermeu;
165 y si en aquella — alguna vegada
per temptacions — yo vinch a fallir,
desdara proteste, — fent yo tal errada,
dauant vos, qui sou — bondat increada,
quen esta fe vostra — vull viure y morir;
170 pregant vos, Senyor — queus placia dar-me
virtut tal y tanta, — que puga saluar me.

Amen

[XIII]

ORATIO A LAS PLAGUES DE JESUS

- 1 Gracies vos fas, Senyor,
salut (de) nostra infinida,
puix sou mort ab tant amor
donant nos eterna vida.
- 5 Mireus vostre cap sagrat
coronat de greus spines,
a nosaltres inclinat
d(on)ant nos pau y medecines;
9 puix salut voleu donar
a les vostres creatures,
nostres mals vullau sanar
ab les vostres naffres pures.
- 13 Mireus vostres dignes mans
cruelment en creu clauades
[B 21 v] * per guardar nos de tots dans
y remetrens les errades;
17 puix, Senyor, nos abraçau
ab los braços tan estesos,
prech vos, puix tan nos amau,
nostres crims sien remesos.
- 21 Mireus vostres peus sagrats
trauessats ab claus terribles,
que tingues en creu clauats
passant penes molt sensibles;
25 puix, Senyor, haueu volgut
ser clauat per sperar nos,
vos qui l(o) mon haueu remut
no vullau deseparar nos
- 29 Mireus lo costat vbert
brollant aygua y sanch diuina
per saluar lo mon desert
y posat en greu ruyna;
33 puix lauau lo nostre cor
ab la vostra sanch mol(t) pura,
feu que no sentam lo plor
del infern ni la tristura.
- 37 Mireus vostre sagrat Cors,
affligit de cruel pena,

tot plagat e sens repos,
de hon fes per tots la smena;
41 puix que mort e passio
haueu pres per tots tan sancta,
dau nos, donchs, saluacio
pe[r] amor quens teni(e)u tanta.
Amen

Oratio

- 45 Jesus beneyt — qui mort tan dolorosa
haueu passat — en creu per(a) saluarnos,
hi vostra sanch — donas tan preciosa
per rembre l(o) mon — de mort impladosa,
49 hi axi volgues — morir per ajudarnos;
o, Redemptor — de natura humana
qui desijau — la vera salut nostra!
saluau nos vos, — puix vostra mort nos sana,
53 fent nos sobrar — lo qui tant nos engana,
perque vejам — la fas benigna vostra;
hi no mireu — los nostros grans demerits,
puix son majors — lo[s] vostros dignes merits.

Deo Gratias

[B 22] * *A lahor e gloria de Deu omnipotent e de la gloriosa e humil Verge Maria, mare sua, Senyora nostra, feneix lo present tractat apellat PLANT DE LA VERGE MARIA, en lo qual ha moltes deuotes oracions e contemplacions de la Passio de Jesu-christ. Estampat en la insigne ciutat de Barcelona per Mestre Johan Rosembach, alemany, a .v. del present mes de Agnost, any Mill .d. e .xxviii.*

Aquest aplec de composicions religioses, batejat per nosaltres ab el títol de CANÇONER DEVOT d'en Miquel Ortigues, fou reimprès varies vegades en distintes localitats del territori català durant els segles XVII y XVIII, conservant la disposició que va donar-li en Rosembach y duent sempre el nom de la primera de les obres que'l formen, o sia el PLANT DE LA VERGE MARIA. També, per separat, alguna de les composicions que integren el CANÇONER DEVOT ha estat objecte de publicació, com se veurà després en la nota bibliogràfica que donarem.

Emperò creiem que l'obra poètica d'en Miquel Ortigues no deu tenir-se per circumscrita a les composicions de què hem donat compte.

L'any 1912, la «Societat Catalana de Bibliò-fils», de Barcelona, va editar, ab sumptuositat inusitada, un CANÇONER SAGRAT DE VIDES DE SANTS, el contingut y la procedencia del qual ens han semblat dignes d'ésser tinguts en compte en aquest lloc.

Procedeix el susdit text de dos manuscrits de les darreries del XV^{en} segle, que, en realitat, no serien sinó els dos volums d'una mateixa obra. El primer d'ells, posseït successivament per en Salvà (1), pel llibreter londinench Quaritch y pel conegut

(1) *Catálogo de la Biblioteca de Salvá, escrito por Don Pedro Salvá y Mallén* (Valencia, 1872); vol. I, pág. 207 (n.º 541).

hispanista francès Mr. R. Foulché-Delbosc, forma part avui de la Biblioteca de Catalunya (1). En quant al segon volum, de la llibreria Mayansiana (on degueren probablement trobar-se aplegats els dos volums), passà, al dispersar-se aquella col·lecció,

305 x 225 mm.

(6) + 372 + (3) pp.

a mans d'en Serrano y Morales, essent deixat per aquest, en testament, ab altres llibres seus, a l'Ajuntament de Valencia, que'l posseeix a hores d'ara (2).

El primer volum, incomplet del començament, consta avui de 91 fulles, y conté 25 composicions. El segon volum, al qual manquen també algunes fulles, ne té actualment 119 y es troben en elles 34 composicions. Aquesta col·lecció poètico-religiosa, filla evidentment d'una mateixa inspiració, mereixia ésser publicada reunida, escaient-li molt bé el títol de CANÇONER SAGRAT DE VIDES DE SANTS que li atribuiren els editors.

Ni l'un ni l'altre dels manuscrits originals donen la més petita referencia sobre l'autor de les

poesies en ells contingudes. Els senyors Foulché-Delbosc y Massó-Torrents, encarregats respectivament de l'edició dels dos manuscrits, coincideixen en veure en aquests la mateixa mà de l'autor de les composicions: és a dir, que'ls manuscrits serien, segons ells, autògrafs. Y així sembla despendre's, en efecte, de les esmenes que del propi caràcter de lletra s'hi troben; variants literaries que solament l'autor hauria pogut autoritzar, y que'ls avisats reproductors conserven escrupolosament al peu de les planes de l'edició.

Emperò hi ha una circumstancia, que no sembla pas haver advertit ningú abans d'ara, com també passà desapercebuda d'en Salvà, qui, referint-se al manuscrit que ell posseïa, no dubtà en afirmar rodonament que totes les composicions d'aquell eren inèdites; y és, que en el primer volum de l'obra manuscrita que'ns ocupa s'hi troba «la Salve regina ordenada en cobles» (pàg. 49 de l'edició) y que en el segon volum hi apareix «lo Credo in Deum ordenat en pla» (pàg. 337), composicions que integren el CANÇONER DEVOT d'en Miquel Ortigues, reproduït suara per nosaltres. (Vegi's XI y XII del nostre text.)

Y no's reduïxen encara a això sol les relacions que lliguen ab el CANÇONER SAGRAT publicat per la «Societat Catalana de Bibliòfils» aquest CANÇONER DEVOT: l'estil de les composicions dedicades a lloar els Sants, que formen quasi la totalitat d'aquell, és el mateix ab què en Miquel Ortigues canta les llaors de Santa Elizabet, de Sant Joaquim y Santa Agna, de Sant Miquel o de Sant Onofre, en l'aplec que acabem de reproduir; són, ademés, les mateixes combinacions mètriques y la mateixa fraseologia. Vegi's, per exemple, aquesta ben significativa coincidència de versos:

*¿Qui pot dir lahors condignes
de vos, Anna y Joachim,
puix sou pare y mare dignes
de la Verge sense crim?*

(CANÇONER DEVOT; VI, 1.)

*Gloriosos Reys insignes,
excellents y singulars:
¿qui us pot dir laors condignes
per la gran fe que mostras?*

(CANÇONER SAGRAT; Reys d'Orient, 103.)

Finalment, no's pot dir de les composicions anònimes del CANÇONER SAGRAT que són versificades ab pobresa de pensament y en absència de tota originalitat (1), sense que això pugui ésser igualment aplicable a la majoria de les poesies del notari valencià a qui devem el CANÇONER DEVOT. En canvi, l'observació d'en Massó y Torrents de què en les obres en codolada del CANÇONER SAGRAT «l'autor se sent més poeta y s'hi troben moments de veritable inspiració», és aplicable al Plant

(1) Butlletí de la Biblioteca de Catalunya (Barcelona, 1914); vol. I, pàg. 24.

(2) Revista de Bibliografia Catalana (Barcelona, 1912); vol. VI, pàg. 238.

(1) Vegin-se les notícies dels editors del CANÇONER SAGRAT en el mateix volum.

de la Verge Maria, escrit en la mateixa forma mètrica anomenada codolada.

La nostra opinió, doncs, és que en *Miquel Ortigues* pot ésser considerat com l'autor de totes aquestes obres; y aital explicació serà, a manca d'altra, la que podrà donar raó de les singulars coincidències que fan dependre literariament el CANÇONER DEVOT dels manuscrits del xv^m segle publicats ab tant de zel pels senyors Foulché y Massó.

Ara, lo que potser manca, són notícies biogràfiques de l'honorable notari valencià, qui, si no altra cosa, se'ns revela en tot això com a versificador abundós y fàcil. Com ja diguérem al començar, el nom d'en *Miquel Ortigues* no figura en cap bibliografia, ni la seva obra ha estat tinguda en compte per cap tractadista de la nostra literatura (1). Una investigació en els arxius notariais de València sembla que hauria degut donar algún resultat; emperò, en lletra particular que'ns dirigí el nostre amic de València l'erudit senyor Sanchis Sivera, ens comunicà, ja fa temps, el resultat negatiu de la investigació duta a terme per ell, a requesta nostra, en els protocols de la Catedral, del Col·legi del Patriarca y de l'Arxiu General d'aquell Regne. Caldria encara explorar l'Arxiu Notarial; emperò això sembla una cosa sumament difícil.

Posarem fi a la nostra disertació entorn de l'obra del notari-poeta valencià presentant ordenades les butlletes bibliogràfiques que hem pogut reunir. Són ja algunes en nombre, sobre tot tractant-se d'un escriptor que havia passat per alt a tothom.

1) (València, 1511.) «Lo plant de la Verge Maria | ab les dolors y llahors de aquella: y | moltes altres obres molt deuotes | y contemplatiues nouament estam | pades any MDXI.» (A la fi: «Eestampat (sic) en València any m.d.ij | a .ij. de agost Per Iohan Ioffre.»

Fascicle de 185 × 130 mm., de 9 fulles, sense numerar. (Exemplar de la Biblioteca Universitaria de València.)

Encara que apareguin discordant la portada y el colofó respecte de l'any en què fou estampat aquest llibret, no dubtem en assignar-li la data de 1511, entenent que al final del volum cal llegir com si fossin xifres itàliques (11) les dues «ij.» darreres de l'any; errada molt més possible, per a un caixista distret o inexpert, que la substitució d'una i per una X en la portada del volum.

Les peces que integren aquesta edició són:

a) «Lo plant de la gloriosa Verge Maria...» ([I] del CANÇONER DEVOT, d'en *Miquel Ortigues*; BIBL., 4.)

b) «Cobles de la gloriosa Verge Maria contemplant son Fill mort e posat sobre les seues falces.» ([II] del C. D.; BIBL., 19.)

c) «Llahors de la Verge Maria de Jesus.» Composició de 66 versos, que fou substituïda per altra sobre'l mateix tema en l'edició de 1528.

Facsimils: BIBL., 50 a-b.

2) (Barcelona, 1512?) «Plant de la Verge Maria...»

Dóna referència d'aquesta edició, que no sembla que ningú hagi vista posteriorment, el «Registrum» de la Biblioteca Colombina de Sevilla. (Veg's col. 2 de BIBL.)

(1) Unicament Fuster, en sa *Biblioteca Valenciana* (València, 1827). vol. I, pàg. 297, dóna notícia detallada de l'edició del PLANT de 1511 (que ell atribueix a l'any 1502), y considera l'obra com anònima.

3) (València? 1519.) Aplec de composicions religioses, sense títol col·lectiu. Al final la data «1519».

Fascicle de 185 × 130 mm., compost de 6 fulles, sense numerar; lletra gòtica y gravats. (Exemplar de la Biblioteca Universitaria de València, relligat en un volum col·lectiu del qual formen part també l'edició descrita sots el n.º 1 y el n.º 5, que descriurem en son lloc.)

El contingut d'aquesta estampació és el següent:

a) «Coples noues de la Verge Maria»; 87 versos.

b) «Rahonament de la Verge Maria ab son Fill»; 152 versos.

c) «Laors de sant Miquel» ([VII] del C. D.; BIBL., 33).

d) «Cobles del sant Sagrament del altar»; 38 versos.

e) «Les set paraules que Iesus dix en la creu»; 64 versos.

f) «Los goigs dels gloriosos metges [sants Cosme y Damià]; 64 versos, ab una oració llatina a l'acabament.

g) «Les nou paraules de Sant Albert». En prosa.

Aquestes set peces són completament anònimes en l'edició que descrivim; emperò el fet de figurar més endavant el text c en el CANÇONER d'en *Miquel Ortigues* permetria atribuir al mateix autor les altres cinc peces en vers.

4) (Barcelona, 1528.) Portada orlada: «Plant de la verge Maria ab les dolors: e la | hors de aquella: e la visitacio de sancta Elizabeth. E altres | hores fetes en lahor del sagrament de altar: e de Joa | chim e sancta Anna: e de sant Miquel: e de sant Onofre: e | lo Credo in deum: ab vna protestatio: la Aue maria: lo Pa | ter noster: e la Salve regina. | Ab ses hystories corresponents.» Al final: «A lahor e gloria de deu omnipotent e de | la gloriosa e humil verge Maria mare sua | senyora nostra. Feneix lo present tractat a | pellat plant de la verge Maria: en lo qual | ha moltes deuotes oracions e contemplacions | de la passio de Jesuchrist. Estampat en la Insi | gne ciutat de Barcelona per Mestre Johan | Rosembach Alemany a .v. del present mes | de Agost. Any Mill, .d. e .xxviiiij.» (Marca de l'impressor.)

Fascicle de 200 × 125 mm., de 22 fulles, sense numerar; signatures a^o b^o c^o. Lletra gòtica y gravats. (Exemplar de la Biblioteca Colombina de Sevilla.)

Es el text reproduït integralment per nosaltres en les planes precedents de BIBLIOFILIA:

[I] «Plant de la sacratissima verge Ma | ria senyora nostra: contemplant lo seu glorios fill Jesus redem | ptor nostre crucificat. Ab algu | nes deuotes contemplacions. Or | denat per lo discret en Miquel ortigues nota | ri de València. Commensa lo introit.» (BIBL., 4.)

[II] «Coples de la sacratissima verge | Maria senyora nostra contemplant | lo seu glorios fill Jesus mort: e po | sat sobre les seues castes falces.» (BIBL., 19.)

[III] «Cobles en lahor de la Sacratissima | verge Maria mare de Jesus.» (BIBL., 22.)

[IV] «Cobles de la visitatio de la benaentura | da sancta Elizabeth mare del glorios sanct | Johan baptista.» (BIBL., 25.)

[V] «Cobles en lahor del sanct | sagrament del altar.» (BIBL., 27.)

[VI] «Cobles en lahor dels beneuenturats sanct | Joachim e sancta Anna pare e mare de la | sacratissima verge Maria senyora nostra.» (BIBL., 29.)

[VII] «Cobles en lahor del | glorios e benaentur | rat princep sant Mi | quel defenedor de les | animes nostres.» (BIBL., 33.)

[VIII] «Lahors de Sanct Onofre.» (BIBL., 36.)

[IX] «Lo pater noster.» (BIBL., 38.)

[X] «La Aue Maria.» (BIBL., 39.)

[XI] «La Salve regina.» (BIBL., 41.)

[XII] «Lo credo in deum ab | vna necessaria y molt | deuota protestatio.» (BIBL., 42.)

[XIII] «Oratio a les plagues de Jesus.» (BIBL., 45.)

Facsimils: BIBL., 2 a-b.

5) (València? 1535.) «Cobles nouament empri | mides de la Salutacio de nostra Senyora | Any .M.D. xxxv.»

Fulla de 4 pàgines, de 185 × 130 mm.; lletra gòtica. (Biblioteca Universitaria de València.)

El contingut d'aquesta fulla és:

a) «Cobles... de la Salutacio de Nostra Senyora»; 143 versos.

Tornada:

De virtuts pur hò se miré Y en la vltima jornada
 sou lespillò tots quàrs son nons desviel pensament
 ffeu quens guié rns ipiré pur sou mare inuocada
 virtuts bones en est mon de virtuts verger cellus

Oratio

Pur ab virtuts: lo mon vos magnifica
 per la virtut: quel fill vos ha donat
 Ab grans virtuts: senyora magnifica
 en les virtuts: del cel vos altifica
 ab gran virtut: per vostra puritat
 nostres virtuts: tan flaque: e y ab pobres
 buy de virtut: vullau les efforçar
 ab les virtuts: de vos senyora dea
 que tals virtuts: la nostra gran flaquea
 ab gran virtut: pozan pzeft reparar
 feu dons virtuts: nos fassen companya
 que ab virtut: visquam la nit y l dia.

Estampat en valencia any .m. d. ij
 a. ij. de agost Per iohã ioffre

Lo plant dela verge maria
 ab les dolors y llabors de aquella: y
 moltes altres obres molt duotes
 y cõteplatiues nouamēt estā
 pades any. M D X I

b) «Oracio a las plagas | de Jhesucrist.» ([XIII] del C. D., emperò sense la oració final; Bibl., 45.)

6) (València, 1540.) «Plant de la Verge Maria...»

Fuster, en la seva «Biblioteca Valenciana» (València, 1827), vol. I, pàg. 297, diu que'l PLANT, descrit per ell en vista de l'edició n.º 1, fou reimprès, sense nom d'impressor, a València mateix, l'any 1540: en 4^a, lletra de tortis. No hem pogut veure aquesta edició, ni haver-ne altra notícia.

7) (Barcelona, 1623.) «Plant de la Verge Maria... Barcelona. Geroni Margarit. Any M.DC XXIII.»

En 4^a; 22 fulles sense numerar; a dues columnes y gravats. Dóna notícia d'aquesta edició la «Bibliografia», en curs d'estampa, de D. Marià Aguiló y Fuster, sots el número 2115.

8) (Barcelona, 1624.) «Plant de la Verge Maria... Barcelona. Esteve Lliberós... Any 1624.»

En 4^a; de 20 fulles, a dues columnes y gravats. (Aguiló, n.º 2116.)

9) (Barcelona, 1661.) «Plant de la Verge | Maria ab les dolors y llahors de aquella, y la Vi- | sitacio de santa Elisabeth. Y altres obres fetes en | llahor del Sacrament del Altar, y de loachim, y | de santa Anna, y de sant Miquel, y de sant Ono | fre, y lo Credo in Deum, ab vna protesta | tio de la Aue Maria, | Lo Pater Noster, y la Salve Regina, ab les histories | corresponents en lo libre. | 5. (Indicació de nombre de plects de Pestampació) | (Vinyeta de la Mare-de-Deu agenollada als peus de Crist crucificat) | En Barcelona, | En la estampa administrada per Sebastia de Cor- | mellas Mercader, Any 1661.»

Fascicle de 20 fulles, sense numerar, de 20 x 15 cm.; ab gravats. (Exemplars Font de Rubinat y Miquel y Planas.)

Conté les següents composicions:

- a) «Plant de la Sacratissima Verge Maria... ordenat per lo discret en Miquel Ortigues Notari de València.» [I]
 - b) «Cobles de la Sacratissima Verge Maria... contemplant lo seu glorios Fill Jesus mort...» [II]
 - c) «Cobles en llahor de la Sacratissima Verge Maria mare de Jesus.» [III]
 - d) «Cobles en llahor del Sacrament del Altar.» [V]
 - e) «Cobles en llahor dels benauenturats sant loachim y santa Anna...» [VI]
 - f) «Lo pater noster.» [IX]
 - g) «La Aue Maria.» [X]
 - h) «La Salve Regina.» [XI]
 - i) «Lo Credo in Deum...» [XII]
 - j) «Oracio a las Plagues de Jesus.» [XIII]
 - k) «Cobles de la Visitacio de la benauenturada Santa Elisabeth...» [IV]
 - l) «Cobles en llahor del glorios y benauenturat Princip Sant Miquel...» [VII]
 - m) «Cobles en llahor de sant Onofre.» [VIII]
 - n) «Las set paraules que Jesus dix en la Creu.»
- Aquesta darrera poesia, afegida al C. D., és la que en l'edició n.º 3 hem marcada ab la lletra c.

10) (Barcelona, 1667.) «Plant de la Verge | Maria, ab les dolors, y llahors | de aquella...» (Aquest titol forma una capçalera, en nou linees, seguides immediatament d'un gravat y del text de la primera composició, a dues columnes.) | (A la fi.) «En Barcelona, en la Estampa de Antoni Lacauallera | en lo carrer de la Llibreria, Any 1667.»

Fascicle de 20 fulles, sense numerar, de 200 x 155 mm. (Ex. Miquel y Planas.)

Conté les mateixes composicions, y en el mateix ordre, que l'edició anterior, n.º 9; emperò el nom d'en Miquel Ortigues ha desaparegut.

11) (Barcelona, 1683.) «Plant de la Verge | Maria...» (Igual disposició que en l'edició precedent.) | (A la fi.) «En

Barcelona, en la Estampa de Antoni Lacavalleria en | lo carrer de la Llibreria, Any 1683.»

Reimpressió de l'edició n.º 10, ab els mateixos gravats y disposició idèntica de materies. (Exemplar Miquel y Planas.)

12) (Gerona, 17..) Portada orlada: «Plant | de la Verge Maria | ab les dolors, y llahors | de aquella, y la Visitació de Santa | Elisabeth, y altres obres fetes en llahor | del Santissim Sacrament del Altar, de | Sant loachim, de Santa Anna, de | Sant Miquel, de Sant Onofre, y lo | Credo in un Deum, ab una Pro | testació del Ave Maria, lo | Pater, y la Salve Regina. | (Vinyeta de la Crucifixió) | Gerona: Per Anton Oliva Estam per, y Llibretér, al carrer | de las Ballesterias.»

Volum de 140 x 95 mm., de 96 pàgines. (Exemplar Font de Rubinat.)

Conté les composicions a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n de l'edició n.º 9, en aquest mateix ordre, y ademés, afegida al final:

o) «Goigs de la Verge Maria del Mon, los quals se cantan en la Quaresma; compostos de 60 versos, acabant ab una oració en llatí, y el mot *Finis*.

13) (Barcelona, 1899.) Portada ab una representació de la coronació de la Verge Maria y el titol: «Cançoner Mistich.» (Acaba:) «Fou acabat de stampar aquest aplech d'obres mistiques del quinzen e setzèns segles en Barcelona, a la casa de L'Avenc, lo die .viii. de Juny, cap-vuytada del Corpus del any M.DCCC.xcix.»

Volum de 270 x 190 mm., de 40 fulles; lletra gòtica moderna. Aquest aplech, la publicació del qual es atribueix a l'entusiasta bibliòfil senyor Antoni Bulbena y Tosell, conté els següents materials:

- a) «Endreça a la Mare de Deu.» (Roig de Corella.)
- b) «La vida de la sacratissima verge Maria.» (Roig de Corella.)
- c) «Contemplacio de la verge Maria con adorà lo seu Fill.» (Jaume d'Olesa.)
- d) «Oracio a la Verge Maria.» [ORTIGUES, II, versos 113 a 124.]
- e) «La Salve Regina.» [ORTIGUES, XI.]
- f) «Cobles en llahor de la Verge Maria del Mont», o sia la composició marcada o en l'edició n.º 12.
- g) «Cobles en llahor de Nostra Dona.» (Perot Johan.)
- h) «Cobles en llahor de la Verge Maria, mare de Jesus.» [ORTIGUES, III, versos 1 a 128.]
- i) «Respon la verge Maria.» (Bernat Fenollar.)
- j) «Lo Credo in Deum.» [ORTIGUES, XII, versos 1 a 159.]
- k) «Cobles del Judici.» (Antoni Canals.)
- l) «Plant de la Verge Maria al peu de la Creu.» [ORTIGUES, I, versos 1 a 743.]
- m) «Cobles a la Verge Maria.» [ORTIGUES, I, versos 744 a 760.]
- n) «Cobles de la Verge contemplant lo seu Fill mort.» [ORTIGUES, II, versos 1 a 112.]
- o) «Adoració de les cinch plagues de Jesuchrist.» (Jaume d'Olesa.)
- p) «Oracio a la Verge, tenint son Fill en la falda.» (Roig de Corella.)
- q) «Triumpfes de Nostra Dona.» (Jaume d'Olesa.)
- r) «Oracio a Nostre Senyor Deu.» [ORTIGUES, XII, versos 160 a 171.]
- s) «Cobles del Comanador Stela.»
- t) «Contemplacio del cors de Jesuchrist.» (Benet Hispano.)
- u) «Gloses del Pater noster e de l'Ave Maria.» [ORTIGUES, IX y X.]
- v) «Oracio a Jesuchrist.» [ORTIGUES, XIII, versos 45 a 56.]
- x) «Cobles en llahor de la Creu.»
- y) «Cobles en llahor del Sacrament del Altar.» [ORTIGUES, V.]

Com se veu, l'editor del «Cançoner Mistich» publicà, completa o fragmentàriament, les composicions I, II, III, V, IX, X, XI, XII y XIII del CANÇONER DEVOT d'en Miquel Ortigues. D'algunes ne féu dues peces independents, separant les oracions de les composicions respectives. Els textos disten molt d'ésser correctes, per haver-se utilitzat segurament l'edició del segle XVIII (n.º 12), la lliçó de la qual és ja molt corrompuda, y haver pretès l'editor millorar-ne el context.

14) (*Barcelona, 1900.*) «Cançoner de les obretes en nostra lengua materna mes divulgades durant los segles xiv, xv e xvi, recullit e ordenat per Marian Aguiló y Fuster. Barcelona: se ven en la libreria de Alvar Verdaguer, en la Rambla, enfront del Liceu.» (*A la fi.*) «Lo Cançoneret de Cobles vulgars, qual primer plech sorti en xxvj de Septiembre de MDccclxxlij, a cura e despeses de micer Marian Aguiló y Fuster, del Cors d'Arxivers-Bibliotecaris, fou acabat d'estampar tres anys apres la sua mort, per son fill Angel Aguiló, en lo mes de Decembre de l'any del Senyor de MCM. Laus Deu.»

Volum de 424 pàgines, sense numerar, impreses en lletra gòtica (exceptades les planes de pròleg), a dues tintes, ab multitud de vinyetes y gravats antics.

El contingut d'aquest riquíssim aplec està dividit en les tres seccions següents:

Cobles religiosos:

- a) «Los goigs de la gloriosa Mare de Deu de la Concepció, los quals se cantan en la sglesia de la Encarnació. Estampats en... Valencia.»
- b) «Cobles en llahor de la gloriosa verge y martyr sancta Eularia. Estampades en... Barcelona... Hubert Gotard, 1589.»
- c) «Les set paraules que Jesus dix en la creu. Estampades en... Valencia, a 1^a de Març any 1549.»
- d) «Cobles en llahor del glorios pare Sanct Domingo... tretes d'un manuscrit de mitjan segle setze.»
- e) «Cobles en llahor del glorios princep Sant Miquel.»
- f) «Cobles de la Verge Maria de la Soledat. Estampades en... Valencia, per Johan Joffre.»
- g) «Cobles nouelles e complides de la passio de Jesucrist.»
- h) «Les set dolors de la gloriosa mare de Deu. Valencia.»
- i) «Cobles de la salutació de nostra Senyora. Any 1535. En Valencia.»
- j) «*(Ortigue)*: Oracio a les plagues de Jesucrist. Valencia, 1535.»
- k) «Llaors a la Pietat y plagues de Nostre Senyor Jhesucrist. Valencia. Any 1587.»
- l) «Rahonament de la Verge Maria ab son Fill.» «Cançoneret de cobles antigues a la Mare de Deu de Lluch de Mallorca; compren les quatre composicions següents:
- m) «Los set goigs de la Verge Maria: Mare del gran Redemptor...»
- n) «Cobles: Sobre totes les eletes...»
- o) «Altres cobles: Puix en l'altura sou venerada...»
- p) «Cobles: Puix rebem tants de favors...»
- q) «Cobles fetes a un principi antich que diu: Destrohiu-lo de quant te al gran Turch &c. ... estampades en... Valencia...»
- «Cançoneret y miracles en llahor del Psaltiri o Roser... tret del llibret intitulat: Trellat sumariament fet de la bulla o Confraria del Psaltiri o Roser... Valencia, a 18 de Març, any 1546...» Conté, entre alguns escrits en prosa, les tres composicions:
- r) «Cobles del Psaltiri o Roser... Puix que rosa molt suau...»
- s) «Los set goigs de la Verge Maria del Roser: Vostres goigs ab gran plaer...»
- t) «Llaors de la Verge Maria del Roser: Puix de vostra carn sagrada...»
- u) «*Pere Vilaspinosa*: Salve Regina... dirigida al visrey Luis Despuig.»
- v) «Glosa de l'Aue Maria: Aue, inclita Senyora...»
- x) «Altra glosa de l'Aue Maria: Aue, flor immaculada...»
- «Cançoneret de Nadal; compost de les vuit cançons següents:
- y) «A la Verge Maria: Molt humil Mare de Deu...»
- z) «Canço de Nadal: Jorn de la Natiuitat...»
- aa) «A nostra Dona: Preniu, Donzella Sagrada...»
- bb) «*Mossen Montserrat Torres*: Dança: Lo beneyt infant...»
- cc) «*Mossen Montserrat Torres*: Altra dança: Vuy en aquest dia...»
- dd) «Canço: En bon punt y en hora bona...»
- ee) «Canço: Alegrau-vos, pare Adam...»
- ff) «Altra canço: Verge, gran alegria...»
- gg) «Cobles de la Sibilla o del Jorn del Judici...»

Cobles històriques:

- hh) «*Pere Giberga*: Cobles... contra tots los delats de

Cathalunya y secaços de Antoni Roca... Barcelona. Any 1544.»

- ii) «Vilancich: Via fora y vagen fora... Any 1544.»
- jj) «Cobles... sobre la presa de Sanct Quinti... compostes a 10 d'Octubre de 1557... estampades en... Barcelona.»
- kk) «Vilancet: Quant be que filau...»
- ll) «Altre vilancet: Si dos juguen de manera...»
- mm) «Cobles... sobre la justícia y cruel mort d'Antoni Roca... y Sebastia Cortes.»
- nn) «Cançoneta: Viscam tots sense pesar...»
- oo) «Cobles fetes en memoria del... Senyor Don Federich de Portugal... Estampades en Barcelona. 1539.»
- pp) «Coplas que hizo el padre fray Johan Fernando Maso... a la muerte del... señor don Fadrique de Portugal... En castellà.»
- qq) «*Turmeda*: Cobles de la divisio del Regne de Mallorca. Trete d'un Manuscrit de la Biblioteca de Carpentras.»
- rr) «Cobles de tristor de les tres Naus catalanes de conserva. Any 1460.»

Cobles morals, satíriques y de costums:

- ss) «Cobles de la Ballesta.»
- tt) «Albada: Anauosen la mia amor...»
- uu) «Cobles contra los Formenters y Usurers. Estampades en... Barcelona per P. Regnier.»
- vv) «Vilancet: Ab lo nom de chrestians... Estampat... en Barcelona, per Pere Regnier.»
- xx) «Testament den Bernat Serradell de Vich. Any 1419.»
- yy) «*Andreu Martí Pineda*: Consells a vn casat.»
- zz) «*Andreu Martí Pineda*: Consells a vna casada.»
- aaa) «Libre del romiatge del Venturos Pelegrí»
- bbb) «Cobles de la Mort: Amador home del mon...»
- ccc) «Cobles... de un caualler y una pastora. Any 1566.»
- ddd) «Cobles de Diume Juliana. Barcelona, P. Regnier, 1566.»
- eee) «*Valero Fuster*: Cobles de la Crich crach. Valencia, 1556.»
- fff) «Altra canço: Dones, liuern ja sacosta...»
- ggg) «Cancion muy gentil» en castellà, ab la «Resposta» en català.
- hhh) «Libre dels Mariners, tret d'un Manuscrit de la biblioteca de Carpentras.»
- iii) «*Turmeda*: Libre de bons amonestaments. Abril de 1398.»
- jjj) «Dança de la Mort.»
- kkk) «*Pere Miquel Canoll*: Dança o ball de la Mort. 1497.»
- lll) «Cobles: Amoreta mia... Barcelona, en la estampa de Pau Cortey y Pedro Malo.»
- mmm) «Cobbles... sobre la marquesota.»

De la secció de cobles religiosos, és d'en *Miquel Ortigue* la composició *j* ([XIII] del C.D. sense l'oració final), procedent, així com la *i*, de l'edició n.º 5. De l'edició n.º 3 són reproducció les marcades *c*, *e*, *l*; presentant, emperò, la *e* molt notables variants respecte del text [VII] del C.D. L'Aguiló dona la seva versió *e* com procedent de Mallorca.

15) (*Barcelona, 1907.*) «Crestomatia de la Llenga Catalana (des del ix^{en} segle al xix^{en}) recopilada e ordenada per Antoni Bulbena & Tosell. Primer volum. Prosa. [Segon volum. Vers.] Barcelona, Biblioteca Clàssica Catalana, 1907.»

Dos volums, de 230 x 155 mm.; el primer, de 311 pàgines; el segon, de 340.

Aquesta publicació, interessant per molts conceptes, presenta el cabdal defecte de l'escassa fidelitat dels textos reproduïts, quasi mai obtinguts de primera mà y molt sovint esmenats pel diligent compilador.

En el segon volum hi figuren les següents peces relacionades ab el nostre estudi:

Pàg. 200: «Plant de la verge Maria.» ([I] del C.D.: alguns fragments tan solament, seguits de l'oració final)

Pàg. 234: «La Ave-Maria.» ([X] del C.D.)

16) (*Barcelona, 1912.*) «Cançoner Sagrat de Vides de Sants (Segle xv). Publicat per R. Foulché-Delbosc y J. Mas-só y Torrents. Il·lustracions de J. Triadó, F. Labarta y J. Fíguerola. Societat Catalana de Bibliòfils. Barcelona, 1912.»

Volum de 305 x 225 mm., de (6) + 372 + (3) pàgines.

Encara que, al nostre entendre, deuen ésser atribuïdes a *Miquel Ortigue*, notari de Valencia, totes les composi-

cions que integren el present volum, ens limitem a senyalar les dues següents, que han vingut figurant, en el *CANÇONER DEVOT* des de l'edició de 1528:

Pág. 49: «La Salve regina ordenada en cobles.» ([XI] del C. D.)

Pág. 337: «Lo Credo in Deum ordenat en pla en obres rimades.» ([XII] del C. D.; mancant-hi, emperò, els versos 104 a 147, a conseqüència d'una llacuna del manuscrit original del *xv*^{en} segle.)

Per lo demés, pot veure's la llista que tenim donada en el nostre «Estudi històric y crítich sobre l'Antiga Novela Catalana» (BIBL., I, 227), de les *Cobles* o *Goigs* que constitueixen aquest copios recull, y la significació que atribuïm al gènere literari que representa.

Facsimil: BIBL., 47.

Els estils clàssics de l'enquadernació: Aldus, Maiòli, Grolier

*Al senyor En Josep Puig y Cadafalch
gran amador dels bells ofets*

proposar-nos oferir reunides unes quantes mostres de rel·ligadura artística moderna, ens ha semblat útil procedir metòdicament en la redacció d'unes notes, d'aplicació pràctica, destinades a acompanyar-les.

En el nostre temps l'enquadernació d'art ha obtingut una mena de renaixement a Catalunya. Al·gún dia tractarem, potser, d'historiar aquest moviment, al qual hem pogut assistir de bastant aprop y en el qual ens hem permès atribuir-nos una intervenció molt modesta, portats d'aquesta amor al llibre que tantes hores de gaudi ens ha procurades.

Per avui ens reduïrem a dir que les menes de treball que'ns ofereixen els nostres artistes enquadernadors són principalment tres, a saber:

- 1.er, les enquadernacions d'estil;
- 2.^{on}, les de gust modern executades pel procediment clàssic dels ferros, ja sien gofrats solament, o daurats; y
- 3.er, les enquadernacions pintades, incisades, pirogravades, etc.

Relativament a les enquadernacions d'estil, o sia les que reproduïxen els tipus clàssics de la rel·ligadura francesa, italiana y espanyola, direm que encara són les que mereixen la preferència dels nostres bibliòfils, com ocorre arreu del món: els noms de Grolier, Maiòli, Le Gascon, Derome, etc., s'apliquen diàriament per a designar les enquadernacions executades dintre els estils preferits per aquells grans aficionats y per aquells grans artistes del llibre. Per això l'estudi d'aquestes manifestacions és d'un interès constant, y el temps que pensem dedicar-hi no serà, tal volta, del tot inaprofitat.

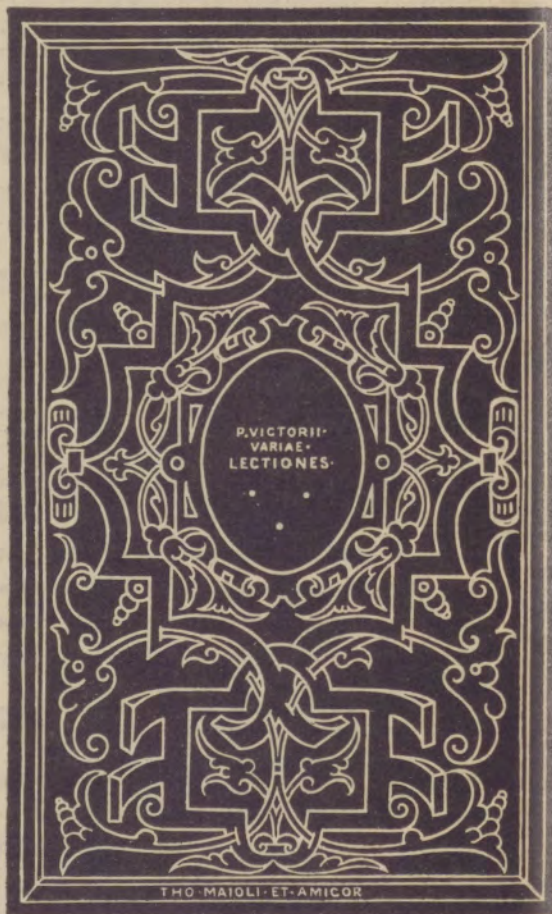
Ja, abans d'ara (1), ens hem aplicat a l'estudi de l'enquadernació mudèixar o hispano-àrab, desitjant donar a conèixer fóra d'aquí una art nostra, ben típica y sumament interessant, a la qual no s'ha dedicat encara tota l'atenció que mereix. També

hem fet objecte del nostre estudi les enquadernacions catalanes dels segles *xvii* y *xviii* (1), les quals, encara que nascudes de la imitació dels estils italians y francesos, són, emperò, d'un gran interès per a nosaltres.

Mes avui volem ocupar-nos en l'estudi de les enquadernacions fetes a Italia y a França, durant el segle *xvi*, y que han donat lloc als estils anomenats Grolier, Maiòli, Canevari, etc., en atenció als llibres que havien pertangut a aquests celebres col·leccionistes y que duen llurs respectius noms o divises en les rel·ligadures.

En Joan Grolier, el més anomenat dels bibliòfils de tots els temps, nasqué a Lió l'any 1479. Succel en 1510 a son pare en el càrrec de tesorero del Ducat de Milà, residint a Italia fins al 1529. Fou embaixador del Rei de França en la cort papal de Climent VII; y en 1545 canvià el seu càrrec pel

(1) BIBL., vol. I, 441 y 640.

[1] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli
(Museo Civico de Torino)

(1) BIBL., vol. I, 369 y 518.

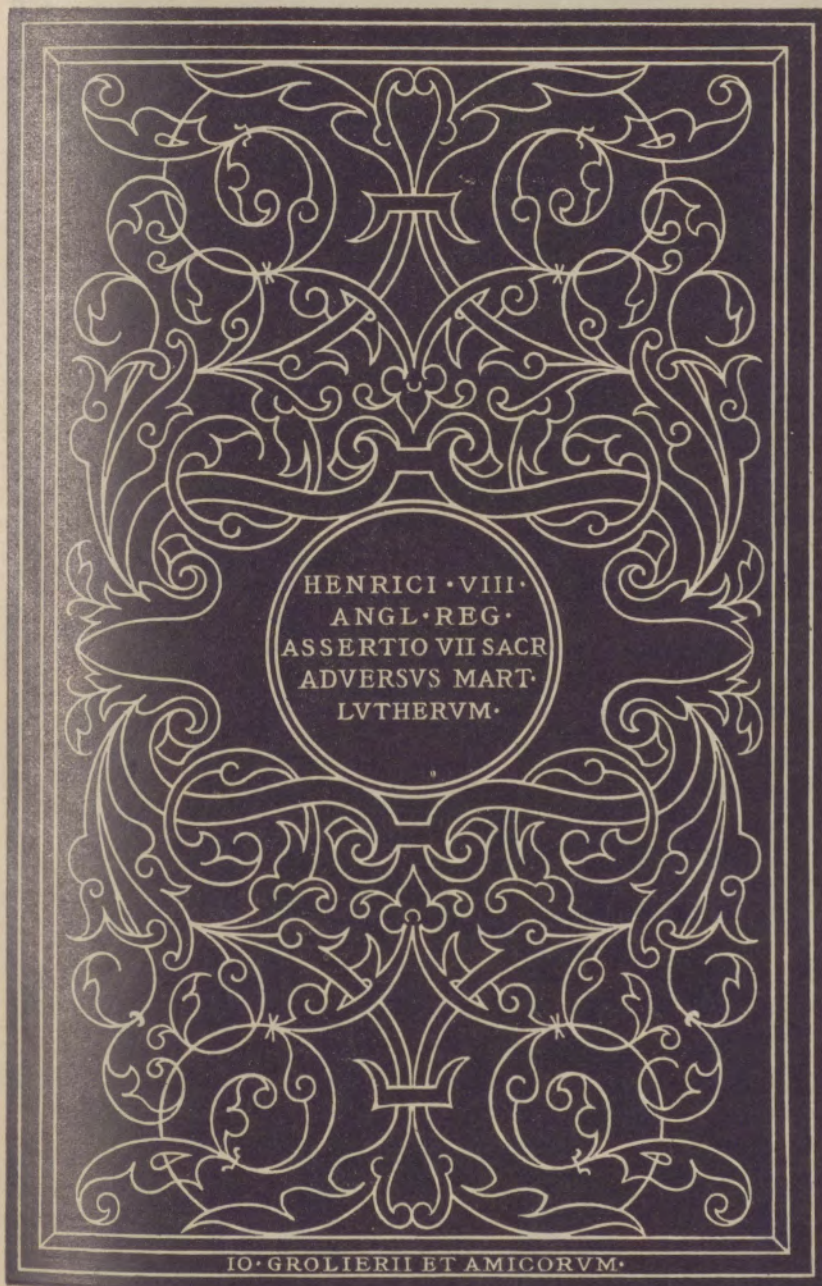
de tresorer general de França, conservant aquesta situació fins a sa mort, en 1565. La seva llibreria constava de més de tres mil volums, dels quals se'n coneixen avui per avui prop de trescents cinquanta. Aquests llibres, magníficament enquadernats y dau-

rats, solen presentar una decoració formada de línies geomètriques, combinades o no ab arabescs de ferros aldins. Els entrelleços, a vegades força complicats, són d'una bellesa extraordinària. La divisa del possessor, *Jo. Grolierii et amicorum*, no

manca quasi mai en la tapa de quiscún dels volums, acompanyada sovint d'altres llegendes tretes de la Bíblia.

Coetani d'en Grolier, l'italià Thomas Maiòli sembla haver fet enquadernar la major partida dels seus llibres abans que aquell, si és que realment els féu enquadernar ell, y no'ls obtingué per herència de son pare, com algú ha suposat. Emperò, considerant alhora els volums procedents de les llibreríes d'en Grolier y d'en Maiòli, se veu tot seguit que l'un y l'altre se serviren dels mateixos elements y que hi ha entre els llibres d'abdós multiplicades analogies en quant als procediments de decoració. Se tracta, doncs, fonamentalment, d'una art única, practcada alhora a Italia y a França, que assolí un primer floreixement a Venecia, y que arribà a sa màxima esplendidesa a París y a Lió.

Estudiada en sos orígens aquesta manifestació artística, resulta que, a les darreres del segle xv, se produí, ab la introducció a Europa de l'art de daurar el cuiro per medi dels ferros, una veritable revolució en la decoració exterior dels llibres. Els enquadernadors venecians, que fins aleshores havien ornamentat els volums ab impromptes de ferros en sec, o. tot lo més, aplicant-hi petits rondells metàl·lics o lletíes (que algunes vegades eren

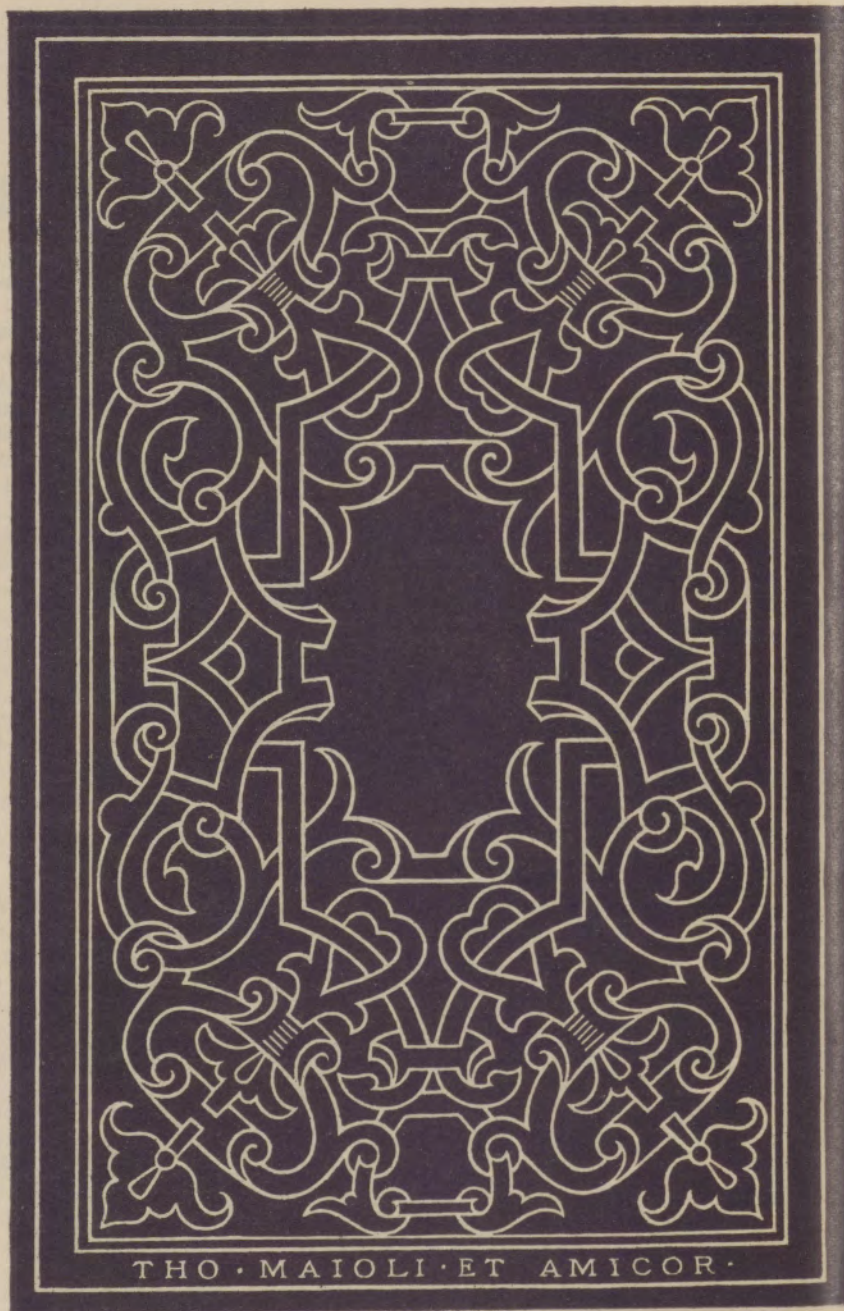
[2] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli-aldí
(Biblioteca Imperial de Viena)

d'or, emperò més sovint de coure), s'apoderaren aviat del nou procediment.

En l'obrador tipogràfic venecià del cèlebre Aldus Manutius sembla que també s'hi enquadernava. És notori que aquest establiment fou un dels que més se distingiren en aquella època, produint acurades edicions dels clàssics grecs y textos d'altres llengües orientals; el seu utilatge tipogràfic hagué de comprendre, per lo tant, les matrius gravades dels caràcters que li eren necessaris; y no fóra estrany, sinó lo més probable, que's comptés per al cas ab personal provinent de les regions orientals o que havia freqüentat les encontrades dels Baix Imperi. Aquell estol d'erudits y artistes que sots l'activa direcció d'Aldus Manutius vetllaven per la correcció dels textos que donava a llum l'insigne impressor y humanista, hagué d'influir beneficiosament en l'aspecte tipogràfic d'aita's llibres, els motius ornamentals dels quals en cap lletres, frisos y cul-de-lanties, acusen la influència del gust oriental; y aquests mateixos temes (si no foren ja les mateixes peces de fosa tipogràfica) pogueren ésser utilitzats per al daurat de les cobertes de pell ab què eren revestits els volums.

Les relacions d'en Joan Grolier ab els Aldus són bé prou conegudes: el famós bibliòfil obtenia exemplars especials de les edicions aldines, els quals li eren relligats també expressament, tenint el mateix Grolier una intervenció personal en l'execució d'aquelles obres, com és permesa sempre al client ric y influent, a

qui els operaris respecten y escolten ab afany, agraits de l'interès que posa en l'art que ells humilment practiquen. Nosaltres no concebim, encara avui, cap progrés artístic de la mà d'obra, si no és exigit pel bon gust d'un client de distinció.

[3] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maioli
(Biblioteca Imperial de Viena)

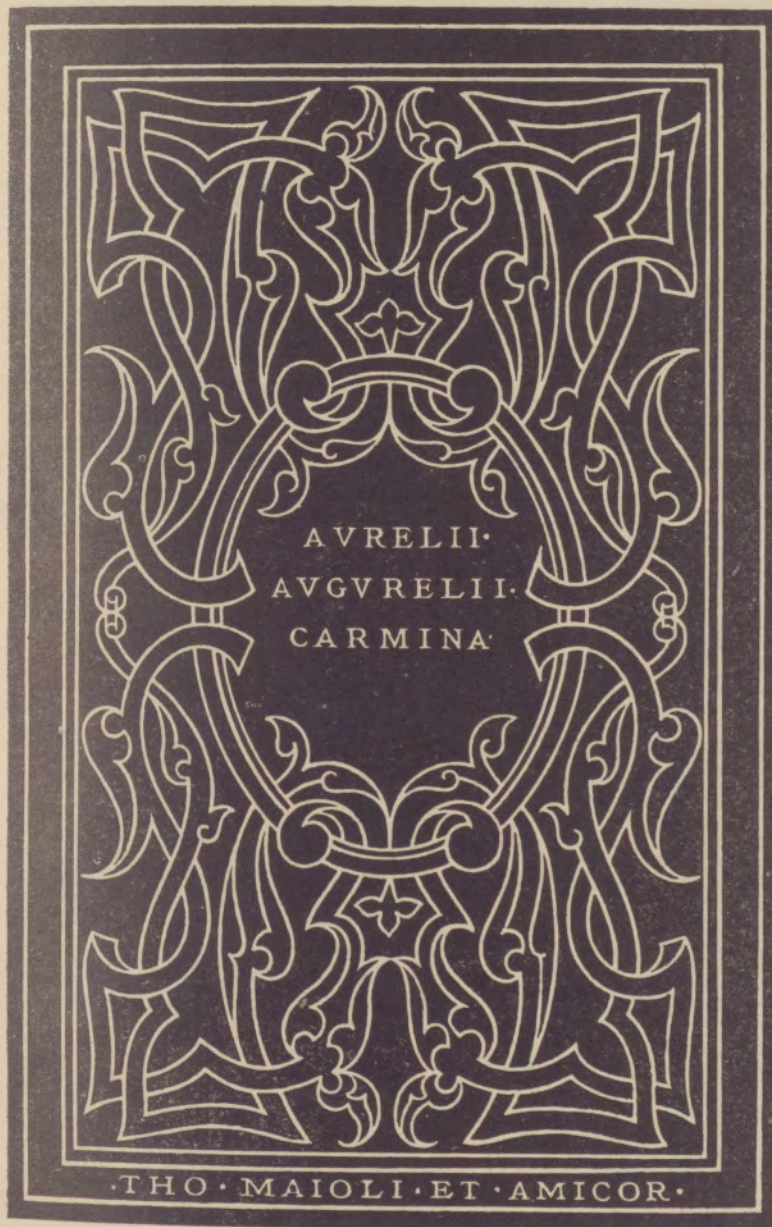
D'en Maiòli no se'n sab res: els llibres que duuen el seu nom en la relligadura són l'únic element de la seva biografia. Un autor francès, en un llibret que no'ns ha vagat conèixer (1), avença la suposició de què'l nom Maiòli no era sinó la italianització del cognom Mayol, d'una il·lustre família proven-

(1) Aimé Vingtrinier: *Maioli et sa famille* (París, 1891).

çal. Diguem-li català, y ens trobarem ab un compatrici nostre, ascendent potser del nostre excel·lent amic l'artista en Josep Triadó y Mayol, qui és català pels quatre costats y també ha dedicat a l'ornamentació dels llibres la seva intel·ligència. De totes maneres, per molt que, com a catalans, pogués afalagar-nos, aquesta catalanitat d'en Tomàs Maiòli no passa d'ésser una mera conjectura.

Hi ha indicis (uns volums ab la divisa d'en Maiòli al defora y el nom d'en Grolier escrit de mà d'aquest al dedins) per a creure, com s'ha dit, que els dos grans bibliòfils del segle XVI eren amics. Les relacions d'en Maiòli ab l'Aldus o ab el nucli venecià d'artistes del llibre que produïren els exemplars de la llibreria d'aquell, degueren ésser semblants a les que en Grolier hi mantenía; emperò potser les d'en Maiòli eren anteriors, havent-hi la possibilitat de què'l nostre bibliòfil fos dels primers en aprofitar-se per als seus llibres del nou procediment de daurar que acabava d'ésser introduït a Venècia.

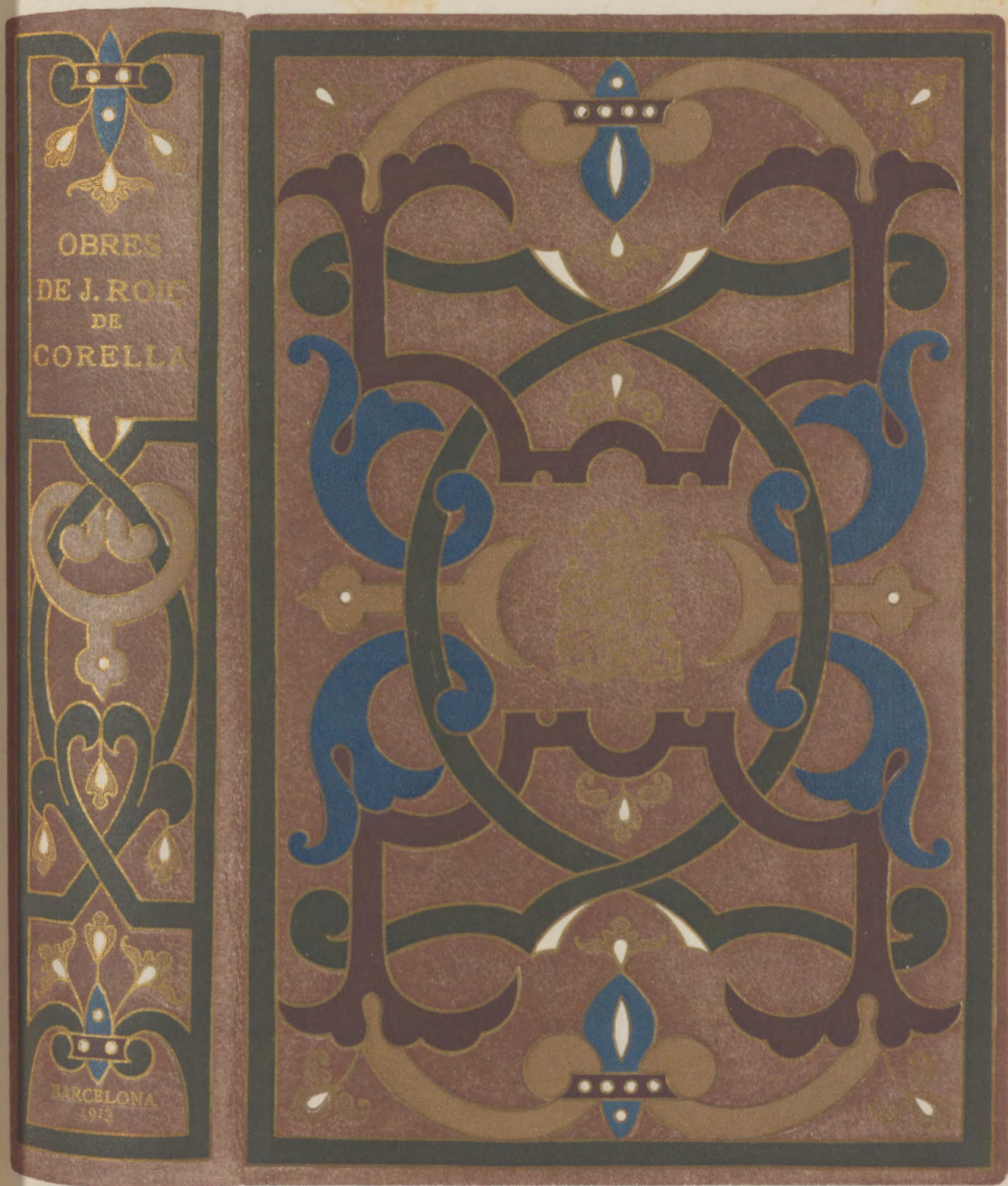
Ja hem dit què's fa difícil determinar en què consisteixen les diferències entre la decoració dels llibres d'en Maiòli y la dels d'en Grolier; ni sabem si és just parlar d'un *estil Maiòli* y d'un *estil Grolier* suficientment caracteritzats. En general, els tractadistes se limiten a parlar de llibres de l'un y de l'altre, segons la divisa personal ab què's distingeixen. Emperò se troben també exemplars, semblants a algú dels d'aquells, sense nom de possessor, y que deixen creure que, naturalment, altres aficionats se beneficiarien d'una art que, en definitiva, no era exclusiva de ningú. En efecte, per aquell mateix temps, un tal Tomàs Wotton (a qui s'ha denominat *el Grolier anglès*), se feia fer, a Londres o allà on fos, relligadures molt semblants a les dels bibliòfils referits; y el fet té la seva explicació, com sia que,

[4] Gràfic d'una enquadrernació d'estil Maiòli
(Biblioteca Imperial de Viena)

«EUANGELIUM SECUNDUM IOANNEM» (Lugduni, 1553)
 Enquadernació francesa de l'època: estil italià dit «Maiòli»
 (De la llibreria de D. Pau Font de Rubinat)

«OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA» (Barcelona, 1913)
 Enquadernació moderna d'estil Maiòli, executada a Barcelona
 (Exemplar de l'Excm. Diputació Provincial de València)

devers l'any 1540, el qui era aleshores impressor y relligador del Rei d'Anglaterra, en Tomás Berthelet, havia introduït en aquell país el procediment de daurar ab ferros (*tooling in gold*), y els dibuixos que d'aquesta manera produïa eren evidentment copiats d'enquadrernacions italianes. El mateix Grolier, per sa part, enduent-se'n obrers d'Itàlia, trasplantà la nova art a França, y donà feina simultaniament a uns y altres, raó per la qual avui no se sab quins dels seus llibres foren enquadrernats a París o a Lió y quins a Venecia.

N'hi ha prou ab examinar un cert nombre de relligadures pertanyents a Maiòli y a Grolier per a estar convençut de què els noms dels respectius possessors no marquen pas una diferència d'estils, ni tan sols una gradació de perfeccionament artístic. S'ha de dir, emperò, que els exemplars més interessants solen ésser els d'en Grolier, si bé els d'en Maiòli segueixen d'aprop en mèrit als d'aquell.

En uns y altres se troben idèntics elements decoratius: un espai central lliure, afectant sovint la forma de cartó (francès *cartouche*, anglès *scroll-work*) y reservat per al títol del llibre; un dibuix entorn, geomètric, format per una doble línia a manera de cinta, ab entrellatges més o menys complicats; una ornamentació en volutes, afectant la forma de fulles y combinada a faisó d'arabesc; y, sobre tot, els famosos ferros aldins, en les tres maneres conegudes, ço és, ferros plens, ratllats (*azurés*) y de sol contorn. La proporció en què aitals elements hi intervenen, y la total absència d'algun d'ells, permeten a aquest genre decoratiu oferir un nombre variadíssim de combinacions.

Un tractadista modern,

a l'atenció del qual no han degut, de segur, escapar els fets y consideracions que deixem apuntats (1), té per igualment acceutors a la gloria d'haver creat aquesta art de la decoració siscentista dels llibres, a l'impressor venecià y als seus dos clients

(1) G. Guido Giannini: *Il dilettante legatore di libri* (Milano, 1908); pàg 145.

[5] Gràfic d'una enquadrernació d'estil aldí
(British Museum de Londres)

predilectes. Y ve a dir que l'Aldus Manutio, en Grolhier y en Maioli són la trinitat que en aquell segle promou el renaixement a una nova vida de les

arts del llibre. Y la dita és ben justa; perquè, si a les iniciatives del cèlebre estamper és degut un genre d'ornamentació tipogràfica que encara porta

el seu nom, y en el qual s'inspiren els ferros de daurar de les enquadernacions del seu temps, no hi ha motiu per a no admetre la designació de *relligadura aldina* ab què el tractadista al·ludit bateja una de les mostres que allà ens dóna (1).

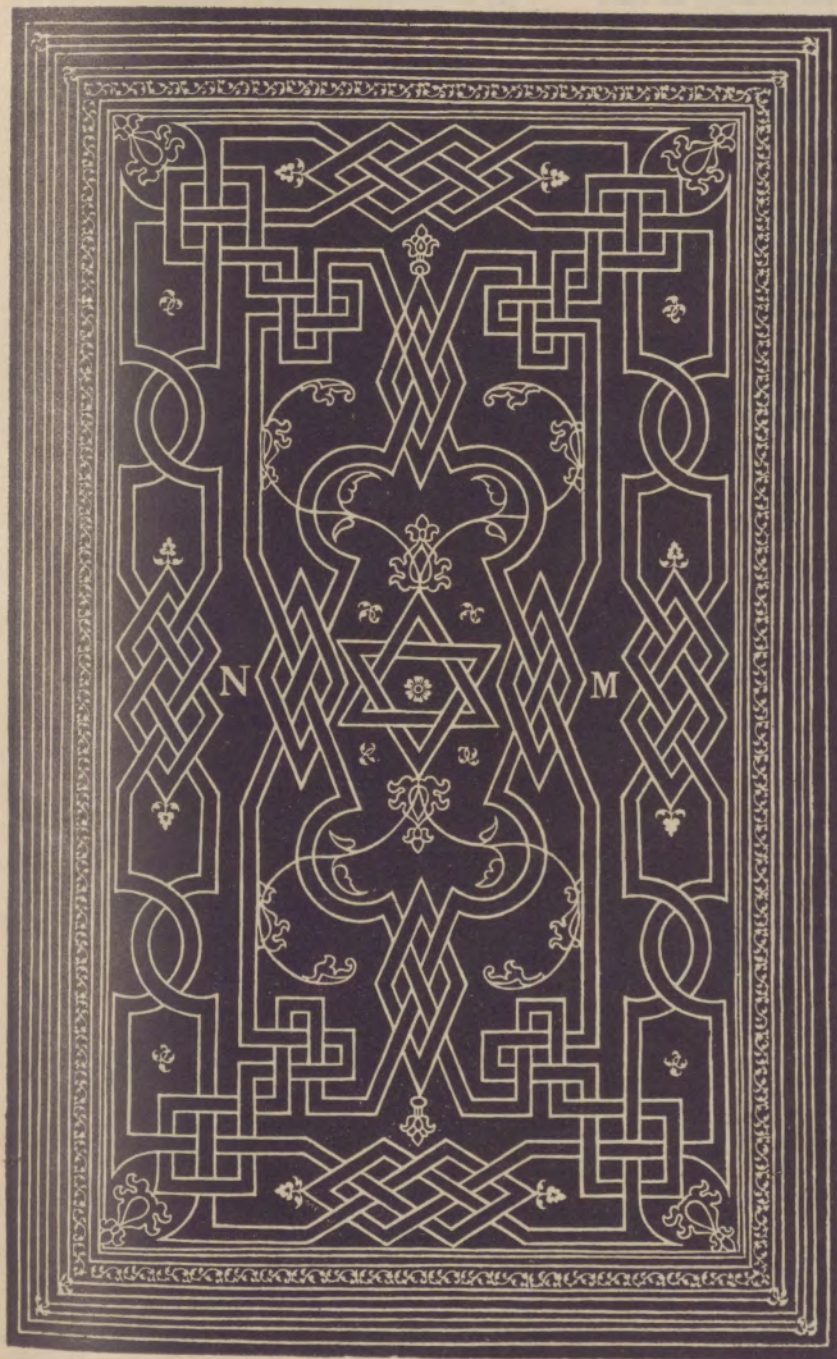
Per la nostra part voldríem contribuir a l'establiment d'una classificació que permetés distingir, en el conjunt d'enquadernacions que estem estudiant, un estil aldí, un estil Maioli y un estil Grolhier, partint dels punts de vista següents, que no estan pas en contradicció ab lo que 'ls tractadistes donen com a cosa admesa:

1.er: l'art venecià primitiu, aprofitat dejorn per en Maioli, vindria caracteritzat alhora per l'absència dels ferros aldins y dels entrellaços de línies paral·leles en forma de cinta, que tanta importància adquirien en els millors exemplars d'en Grolhier;

2.^{on}: els ferros aldins, en aquelles tres formes abans dites de ferros plens, ferros ratllats o atzurats y ferros de contorn, caracteritzarien la *relligadura aldina*; y

3.er: les composicions geomètriques de rectangles, losanges, òvals, etcètera, constituïdes per dobles línies en forma de cinta, ab entrellaços més o menys complicats, determinarien l'estil Grolhier.

Així, podríem anomenar per l'un o l'altre d'a-

[6] Gràfic d'una enquadernació d'estil Grolhier
(Biblioteca Estense de Mòdena)

(1) Vegi's la làmina III de la citada obra.

quests tres noms aquelles relligadures en què els respectius elements característics hi tinguessin un predomini ben marcat. Y, allà on això no succeís, sempre hi cabria distingir com a categories intermitges la *Maiòli aldina*, la *Grolhier aldina*, etc., indicant que les dues manifestacions conjugades mantenen una importància equivalent en la composició.

Fent aplicació pràctica d'aquesta nomenclatura, donarem ara la llista y descripció dels gràfics ab què hem volgut il·lustrar el present estudi; els quals són com se segueix:

[1] Enquadernació d'estil Maiòli, en un exemplar que havia pertangut al mateix, de *Veriorum Lectionum libri XXV* (Florença, 1553), en foli. La decoració comporta un cartó central reservat per al títol, acompanyat d'una ornamentació en arabesc de filets. L'exemplar pertany al Museu Cívic de Torino.

[2] Enquadernació d'estil Maiòli-aldí, procedent de la llibreria d'en Joàn Grolhier, en un exemplar de la *Assertio septem sacramentorum* (Roma, 1543), en quart. La composició presenta un medalló circular central inscrit en un cartó y, a l'entorn, una ornamentació d'arabesc lineal, acusant les formes típiques del fullatge aldí. El llibre és actualment a la Biblioteca Imperial de Viena.

[3] Enquadernació d'estil Maiòli, havent pertangut al mateix, en un exemplar de *Carmina quinque illustrium poetarum* (Florença, 1549), en octau. Un cartó central, ab ornamentació, tot entorn, de do-

bles línies entrelaçades, constitueix la decoració d'aquest volum, que's conserva també a la Biblioteca Imperial de Viena.

[4] Enquadernació d'estil Maiòli, en el volum *J. Aurelius Augurellus* (Venecia, 1505) de la llibre-

[7] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli-aldí
(Biblioteca Nacional de París)

ria del mateix Maiòli. Decoració formada per un cartó oval, acompanyat d'una composició en dobles línies formant entrelaços. Exempler de la susdita Biblioteca de Viena.

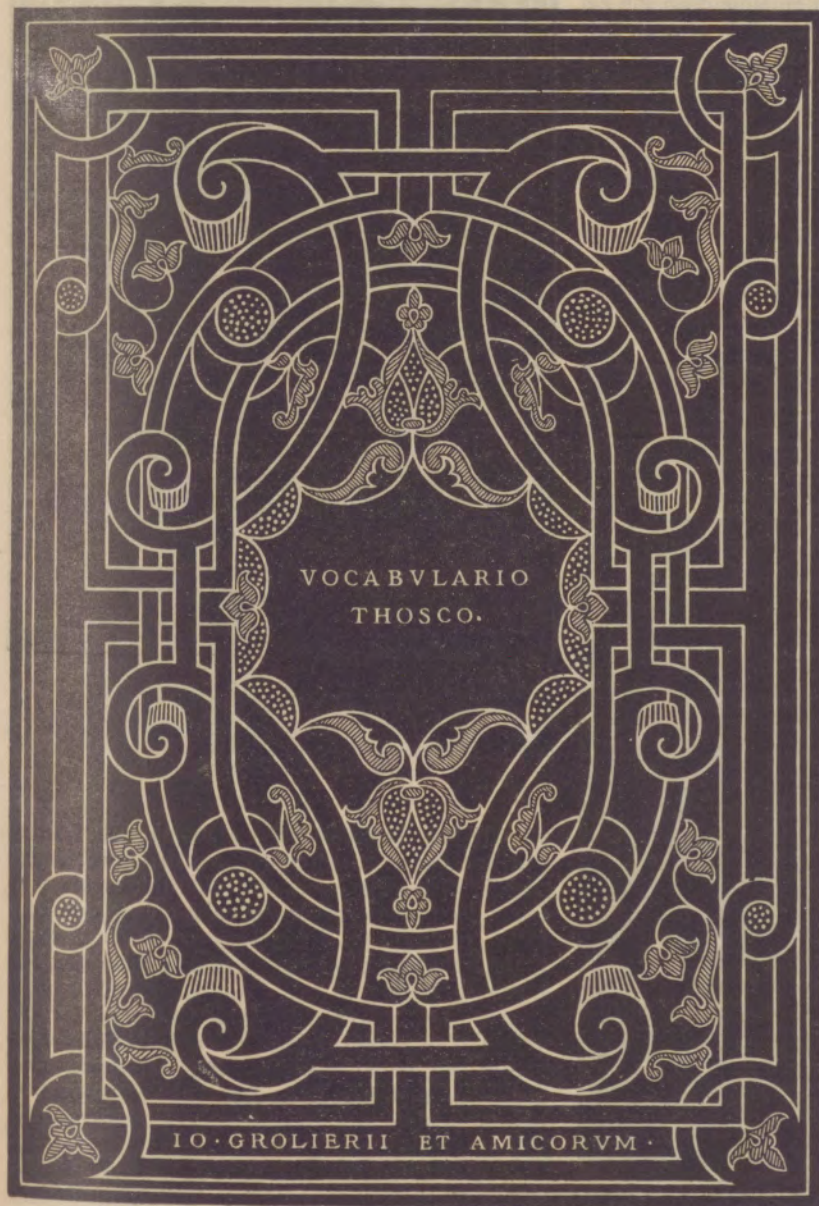
[5] Enquadernació aldina, feta fer per en Grolier damunt d'un exemplar de *Aeneae vici in vetera imperatorum romanorum numismata commentarii* (Venècia, 1560), en quart. En el centre, un cartó

ovalat (reminiscència del gust Maiòli), y tot l'espai resultant a l'entorn ple de volutes d'arabesc compostes ab ferros aldins atzurats. Al peu, un petit plafó ab el lema de consuetut: *Jo. Grolierii et amicorum*. Exempler del British Museum, a Londres.

[6] Enquadernació d'estil Grolier, de compartiments formats ab un dibuix geomètric de dobles filets a manera de cinta enllaçada. Alguns ferros aldins, de sol contorn, completen la decoració, el conjunt de la qual ve enquadrat per una serie de filets ab un petit fris ornamental. L'exemplar és una *Biblia*, impresa a Zurich, en 1543; havent pertangut probablement a un tal Nicolau Maceas, les inicials del qual figuren en la tapa. Avui el llibre pertany a la Biblioteca Estense de Mòdena.

[7] Enquadernació d'estil Maiòli-aldi, de la biblioteca del mateix Maiòli, en un exemplar de *Hortus sanitatis* (Strasbourg, 1536), en foli, que posseeix ara la Biblioteca Nacional de París. És cobert de marroquí oliva, ab decoració de dobles filets formant compartiment, ab petits ferros d'estil Maiòli y fulles aldines. Al centre, un cartó ovalat, que, en la tapa posterior del volum, duu la llegenda: *Tho. Maioli et amicorum*.

[8] Enquadernació d'estil Maiòli-Grolier, d'un exemplar del *Vocabolario di cinque mila vocabulitoschi* (Nàpols, 1536), en quart, procedent de la llibreria d'en Grolier. La composició decorativa, de dobles filets en forma de cinta, podria, per alguns de sos entrelaços, ésser classificada dintre l'estil Grolier; emperò les volutes terminals del cartó recorden més bé la manera Maiòli. L'ornamentació ve completada per ferros aldins atzurats y per alguns espais puntejats. És,

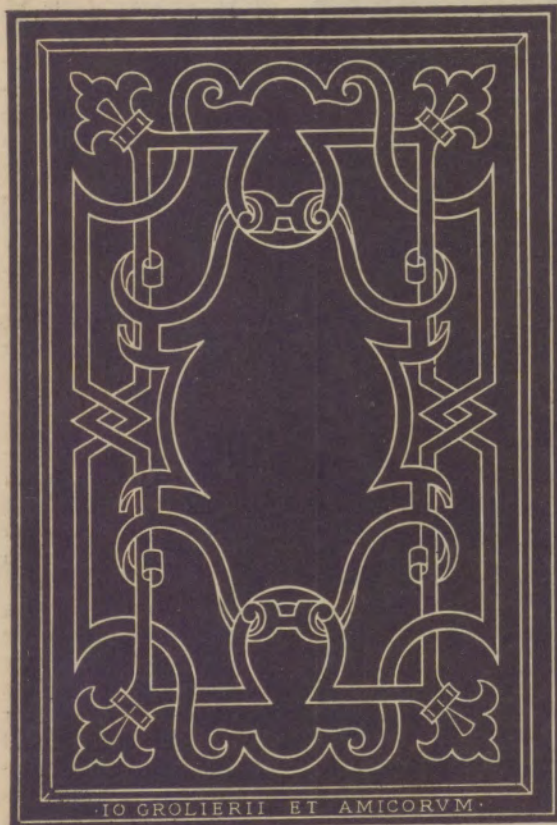
[8] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli-Grolier
(Biblioteca Imperial de Viena)

per lo tant, un dels exemplars en què les tres característiques (aldina, Maiòli y Grolier) hi tenen una intervenció equivalent. El llibre pertany, avui per avui, a la Biblioteca Imperial de Viena

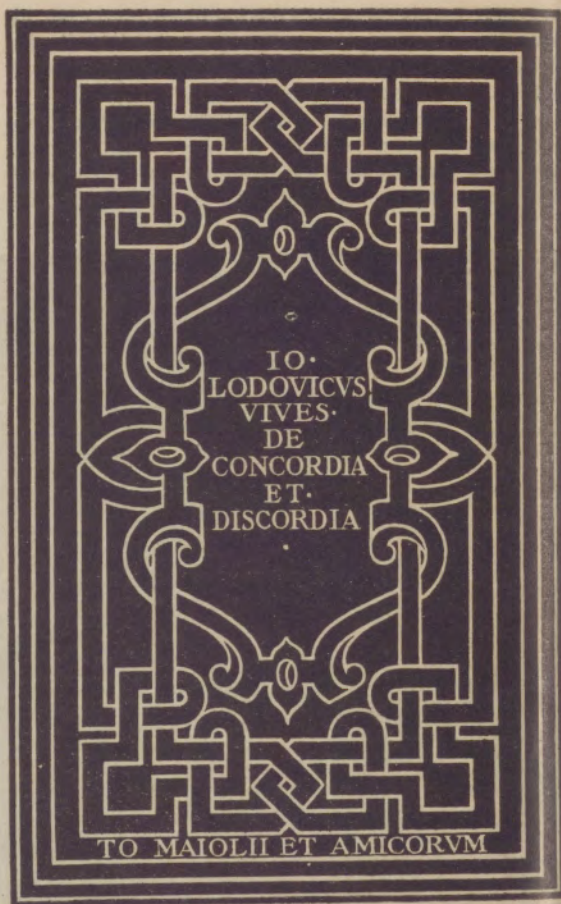
[9] Enquadernació d'estil Maiòli-Grolier, en un exemplar d'en Grolier de l'obra intitulada: *De gli asolani di M. Pietro Bembo* (Venecia, 1530), en octau. El dibuix geomètric, de dobles línies, en forma de cartó, té entrelaços a la manera Grolier, y volutes de gust Maiòli, com igualment ho són els angles. Figura actualment aquest llibre en el British Museum de Londres.

[10] Decoració d'entrelaços d'estil mixte Maiòli-Grolier, en l'enquadernació d'un exemplar pertanyent al primer de l'obra del nostre Joàn Lluís Vives *De concordia et discordia* (Anvers, 1529), en octau petit. És una composició geomètrica de filets, sostenint un cartó central ab el títol del llibre. Al peu, el nom del possessor.

[11] Enquadernació d'estil Grolier-aldí, en un volum de *Fuvenal tradotto di latino in volgar lingua* (Venecia, devers 1530), en octau, procedent

[9] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli Grolier
(British Museum de Londres)

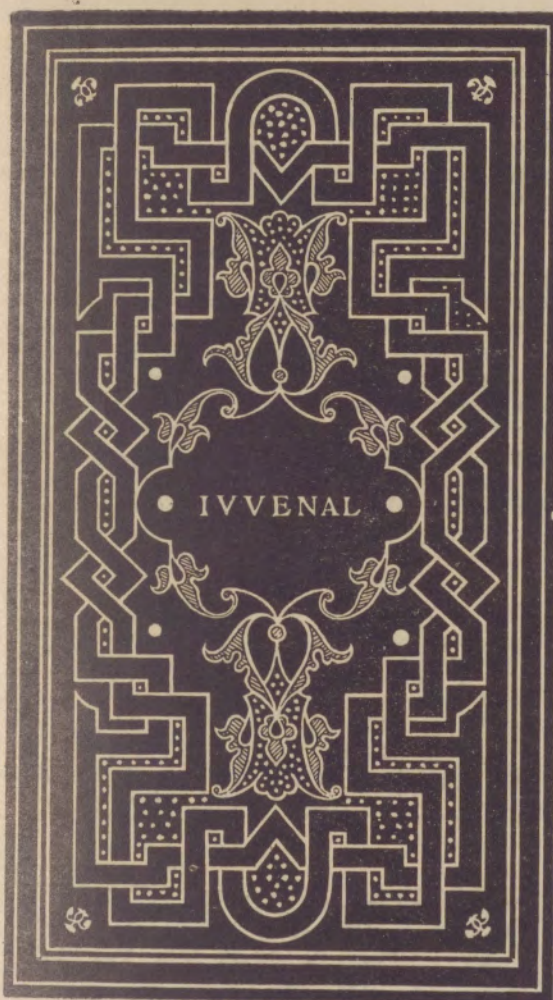

[10] Gràfic d'una enquadernació d'estil Maiòli-Grolier
(D'una llibreria particular)

d'en Maiòli. Decoració ab compartiments, formats per entrelaços. En el centre, un cartó oval limitat per ferros aldins, contenint el títol; espais puntejats. La tapa posterior del volum és la que conté el monograma del possessor en el lloc del títol. Actualment l'exemplar és a la Biblioteca Nacional de París

[12] Enquadernació d'estil Grolier aldí, en un volum d'en Maiòli dels *Comentaris* de Gabriel Simeoni, en octau. Composició geomètrica, molt senzilla, de dobles filets formant compartiments, enriquida ab ferros aldins atzurats y de sol contorn. El nom del possessor al peu.

[13] Enquadernació d'estil Grolier-aldí feta per en Grolier a un exemplar de l'obra intitulada *Il Principe di Nicolo Machiavelli* (Venecia, 1540), en octau. És un dibuix geomètric de dobles filets o cintes, entrelaçats, ab cartó central constituït per

[11] Gràfic d'una enquadernació d'estil Grolier-aldi
(Biblioteca Nacional de París)

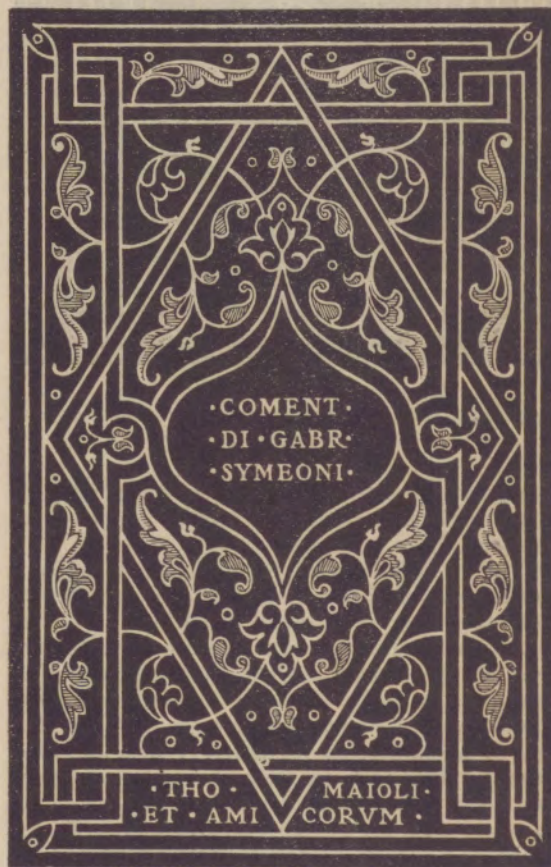
un arabesc de fulles aldines atzurades. El volum és actualment al British Museum de Londres.

Considerada des del punt de vista tècnic, l'execució d'aquesta mena d'enquadernacions té un doble interès: en lo que respecta al colorit y en lo relatiu al daurat.

En quant al primer, és d'observar que la formació d'espais closos o compartiments, com també la disposició lineal en forma de cintes dels dibuixos geomètrics que comporta, hagué de permetre una gran amplitut en la utilització del color en els plans dels llibres decorats seguint aital disposició. Poden ésser considerades tres maneres o procediments de mosaicar o donar color a la pell en aquelles parts del dibuix que un circuit lineal deixa

isolades del restant del pla. Una d'elles (segons totes les probabilitats, la més antiga), consistí, senzillament, en el pintat ab pinzell, de diversos colors. D'aquesta mateixa manera era obtingut el puntejat (o piguejat blanc) que apareix encara, mig esborrat, en l'enquadernació autèntica, d'estil Maiòli, que reproduim aquí prop (BIBL., 62 a). Emperò, com se comprèn, aquest procediment no podia oferir gaire seguretat de permanència, y els llibres antics, colorits així, presenten, per lo general, deplorables averies sofertes per la pintura: això quan aquesta no ha desaparegut del tot.

Fou precis, doncs, per al colorit del mosaic, acudir a la pell mateixa: ab bocins de pells d'altres colors, convenientment retallats, y executant en el cuiro del pla de la coberta unes cisions o buidats d'igual forma, eren aquells incrustats en aquestes, servint-se del daurat per a fer menys visibles les juntures. L'execució d'aquest procediment no podia deixar d'oferir grans dificultats, ab l'inconvenient de quèls tallats de la pell disminuïen la

[12] Gràfic d'una enquadernació d'estil Grolier-aldi
(De pertinença particular)

[13] Gràfic d'una enquadrernació d'estil Grolier al·lú (British Museum de Londres)

resistència d'aquesta, sobre tot quan la contracció natural del cuir obra els junts de les peces incrustades.

Finalment, el sistema per excel·lència de produir el mosaicat és el que encara avui se practica, y que consisteix en l'adhesió de bocins de pell serrada, sumament prims, de diversos colors, damunt de la pell de la coberta. Quan aquesta pell ha estat deixada ab un gruix convenient, y, per lo tant, conservant certa elasticitat, les peces de mosaic poden ésser-hi adherides, ab les pastes y una pressió o planxat subsegüent, en forma tal que no és gaire fàcil que'l mosaic se'n desprengui. Els contorns, resseguits de filets d'or ab els ferros, desapareixen totalment a la vista, y fins al tacte, que no troba sinó la depressió que hi ha produït el ferro de daurar.

L'exemplar modern que oferim, reproduït en-

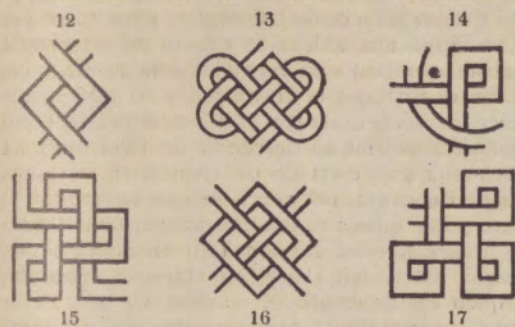
front de l'antic que li serví de mostra (BIBL., 62 b) ha estat executat segons el procediment darrerament explicat. La coberta és de pell de Llevant color *lavallière*, y les peces de mosaic són de badana serrada. El daurat, ab filets y un petit nombre de ferros aldins atzurats, és executat a mà; exceptat el sege l central, ab les armes de Valencia, que és una petita planxa tirada a la premsa.

El daurat d'aquest genre de rel·ligadures comporta un utilatge en ferros o punxons gravats que augmenta en importància a mida que l'art al·lú va desplegant la seva fastuositat, potser jamai superada posteriorment en l'enquadrernació. No obstant y això, els tipus Maiòli, quan no contenen fulles aldines (com, per exemple, els gràfics [1], [3], [4]) poden ésser executats sense més eines que'l filet recte y un sistema de gubies o corbes. Emperò, si una disposició d'aquestes ha d'ésser realitzada en un petit format, aleshores dóna lloc a corbes de molt poc diàmetre, y hi ha aventatge en servir-se d'alguns ferros gravats (1 a 11) que faciliten molt la feina:

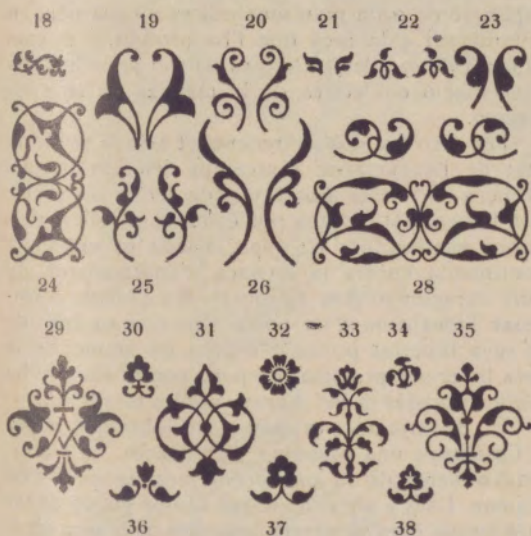

Lo mateix ocorre en l'estil Grolier, si el considerem restringit a lo que és, segons hem vist, la seva característica, o sien els entrellosos. N'hi hauria prou ab el filet y les corbes, en tractant-se de disposicions com és ara la del gràfic [6], si no fossin alguns ferros aldins, que no constitueixen cap element essencial de la composició. Els gràfics [9] y [10] se troben en el mateix cas. Emperò és evident que la feina ve molt simplificada ab la utilització per als entrellosos de certs ferros adequats (12 a 17), els quals donen l'entrellos ja fet en una sola petjada. Emperò, els pràctics del daurat que estimen la dignitat de llur professió se guarden d'abusar d'aquests grans *petits ferros*, que constitueixen en certa manera un truc de l'ofici.

Mes, quan ja s'arriba a la decoració aldina, la col·lecció de ferros gravats comporta, com element indispensable, una serie de fulles, que poden afec-

tar les tres ordres o maneres de dibuix que ja hem indicades abans. Una, és la dels ferros plens

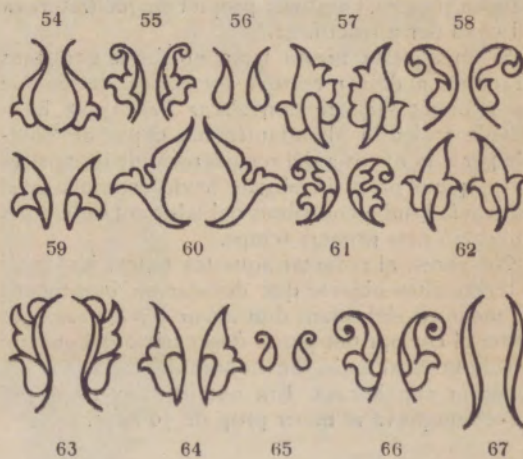
(18 a 38), els quals se transformen tot seguit en ferros atzurats (39 a 53), que permeten alleugerir el conjunt decoratiu quan, com en el cas del grà-

fic [5], la mateixa profusió de l'arabesc-aldí se faia pesada; venint, finalment, els ferros aldins de sol contorn (54 a 72), els quals, quan convé, permeten l'execució, en mosaic de colors, dels mateixos o semblants dibuixos que produeixen els ferros atzurats. El dibuix d'aquests ferros de contorn

(que'ls francesos ne diuen *evidés* y els anglesos *outline*) ha de correspondre exactament al de les peces de mosaic retallades en pell serrada y adherides a la pell de la coberta a decorar, tal com ja hem indicat abans. El retallat de les fulles aldines en pell prima per al mosaic és feina molt entretinguda, y s'abrevia considerablement quan se fa ús de trepans o talladors d'acer del mateix dibuix dels ferros corresponents.

Disposant d'un utilatge un xic complet en materia de ferros aldins, en les tres formes que acabem de veure, un daurador destre pot variar fins a l'infinit les composicions decoratives d'aquest estil, al qual els noms de l'Aldus, d'en Maiòli y d'en Grolier podrien ésser aplicats conjuntament. Els gràfics ab què hem acompanyat les nostres explicacions són altres tants models per a reproduir, y al mateix temps són la pauta per a inventar combinacions noves, reveladores del bon gust de qui les sabrà crear.

La mort d'en Alvar Verdaguer

A desaparegut d'entre els vivents, el dia 26 de janer de 1915, aquell nostre venerable amic qui fou don *Alvar Verdaguer*, el llibreter que dues generacions d'estudiosos catalans han conegut en el seu establiment de la Rambla del Mig, que és ja devingut fa temps una institució barcelonina.

Parlar del difunt llibreter serà ja des d'ara evocar el record de tantes y tantes figures que són avui gloriuses fites de la nostra Renaixença (els Milà y Fontanals, els Aguiló, els Aulestia, els Briz...) que han passat per aquella reduïda botiga d'en *Verdaguer*, fent d'ella el lloc predilecte de reunió on s'escaïa sobre les qüestions que interessaren y tal volta apassionaren als primers catalanistes, que ho eren algunes vegades únicament per a lo que afectava a les lletres catalanes y a la llur dignificació; cosa que avui ens apareix com un fet naturalíssim, y que, no obstant, hagué de trobar, en la botiga del llibreter que avui plorem, l'ambient propici de què freturava y el caliu per a fructificar.

Si en aquesta nostra terra no fos la gent tant refractària a deixar escrites memòries, en les que hauria pogut escriure don *Alvar Verdaguer* hauríem de trobar-hi abundantíssima copia de materials per a la història del renaixement de les nostres lletres, que el propi *Verdaguer* havia estimulat, y al qual havia també contribuït col·laborant en alguna publicació dels primers temps.

Nosaltres, al redactar aquestes notes, les quals no tenen altre objecte que dedicar un bon record a la memòria del difunt don *Alvar Verdaguer*, ens sentim el cor oprimat per la desaparició del qui fou en vida un lleal amic, un honorable ciutadà y un digníssim cap-de-casa. Era nat de l'any 1839, per lo que comptava al morir prop de 76 anys.

El "Blanquerna,, de Ramón Lull

SESCENTS-TRENTA anys, un per un, s'han anat descaïdellant de la nostra història (y ab ells quantes glòries, y també quantes vergonyes!) després del dia en què una ment genial donà vida a la personificació literària de totes les seves ansies d'humana perfecció. Aquest *BLANQUERNA*, el fill llargament desitjat d'Evast y d'Aloma, fou la reencarnació espiritual de Ramón Lull en una ficció novel·lística destinada a fer-nos assistir al triomf de les generoses teories sociològiques de l'autor. *Blanquerna* assoleix successivament les més altes dignitats de l'Església, fins y tot l'apostolical senyoria. Emperò, no sentint-se'n encara content, renuncia el Papat per la vida contemplativa,

sots forma de la qual creia en Lull que era possible a l'home obtenir la màxima perfecció de sa existència terrena.

Aquesta extraordinària invenció, anterior al *Don Quixote* en més de tres segles, constitueix per a Catalunya una al·legació a favor del seu esperit idealista, que tant s'ha regatejat a la nostra raça. No, no és cert que el nostre poble sia inferior als demés pobles del planeta: en totes les ocasions que el nostre idealisme ha descendit de valor, això ha estat indici d'un estat de decadència en els altres ordres. En canvi, cal veure lo que ha produït el nostre poble quan una relativa prosperitat li ha permès treure floral Ramon Lull en el segle XIII, l'Auzias March en el XV, en Maragall en el XIX, marquen els moments de màxima elevació de la nostra espiritualitat, corresponents a altres tants períodes d'ascensió en el concepte polític. Y això és llei humana, a la qual se dobleguen constantment els pobles, sense que pugui dubtar se de què l'aparició de cada gran idealista ve a ésser com un estímul per a la raça que l'ha produït, y és com l'anunci de sa plenitud espiritual y el preludi d'una participació col·lectiva de la mateixa en la civilització.

Per això ha d'ésser reconegut a cada poble el dret de beneficiar-se lliurement del seus propis avenços en l'ordre moral, y el de fer-ne beneficiar a la Humanitat. ¿Quina pot ésser la idealitat dels pobles esclaus, per als quals la vida és una lluita continuada contra la menaça d'anorreament de llurs característiques ètniques? No podem considerar l'idealisme d'un poble sinó com un fruit de la seva llibertat política, o com un anunci de la seva lliberació pròxima. Emperò, contra això, hi ha moltes vegades la llei d'altres pobles més forts.

El *BLANQUERNA* és, doncs, un llibre que té per a Catalunya una altíssima significació. Se tracta, evidentment, de la producció més humana d'en Ramón Lull, y aquella en què l'autor pogué donar més ample curs al torrent impetuós de la seva idealitat, per a la qual no hi havia resclosa suficient en les disciplines de la ciència filosòfica de l'època.

L'elogi d'aquest llibre immortal fóra en aquest lloc d'una banalitat imponderable. Y, així y tot, cal anunciar-ne la publicació (1), y cal recomanar-ne la lectura a tota la gent catalana, ja que fins avui no havia estat possible, sinó vencent dificultats infinides, la lectura d'un llibre com aquest, que és potser el màxim esforç de la nostra raça per a influir en la civilització universal.

Y avui que, en el fervor dels nostres entusiasmes literaris, parlem ab qualsevol pretext de *summes* ideològiques, de poemes vivents y creixents de civilitat, etc., etc., ens és indispensable conèixer el *BLANQUERNA*, y així sabrem apreciar, potser, lo que

(1) Forma un volum, el IX de les *Obres de Ramón Lull* (vegi's BIBL., I, 664), de XX + 515 pàgines (Palma, 1914).

«LLEGENDES DE L'ALTRA VIDA» (Barcelona, 1914)
 Enquadernació miniaturada, obra d'en Joaquim Figuerola
 (Exemplar de la llibreria d'en R. Miquel y Planas)

deuen als catalans del segle XIII aquells que en els moments actuals s'engresquen puerilment ab les migrades collites del Noucents. La gloria de Catalunya no és cosa de dies: té la seva justificació més enllà dels segles. Y és una veritable insania la del paó qui arriba a pensar-se que el sol surt cada matí pel goig de veure-li fer el vano (1).

Una enquadernació miniaturada

L'enquadernació moderna d'art s'és donada a utilitzar la ploma y el pinzell en la decoració dels llibres recoberts previament de blanc pergami o vitella. Els antics, en els lloms dels volums forrats ab aquella substancia, hi escrivien els títols dels llibres. Algunes vegades resultaven molt artístics, emperò lo més sovint traïen la poca traça de la ploma que s'havia encarregat de retolar així aitals volums.

Alguns bibliòfils del nostre temps, creient que's podria treure un gran partit d'aquella moda de l'avior, començaren per fer-se decorar, o per decorar ells mateixos, a la ploma, alguns lloms, que després va resultar que feien tot el goig posats a les llibreríes.

Les planes de BIBLIOFILIA s'enriqueixen avui ab la reproducció de la coberta d'un exemplar de les *Llegendes de l'altra vida* (vegi's aci-prop, plana 80 a), que nosaltres hem fet decorar, pel procediment de què parlem, a l'artista en Joaquim Figuerola, qui, decididament, s'és convertit en un especialista de les arts d'embelliment del llibre.

Addició a l'estudi de l'enquadernació catalana del segle XVII

El nostre amic don Josep Font de Rubinat, a qui ja érem deutors d'abans per haver-nos facilitat l'estudi y reproducció d'una relligadura catalana del segle XVII que posseeix (BIBL., I, 454 a), ha tingut darrerament la gentilesa de comunicar-nos un altre exemplar de la seva llibreria, enquadernat de la mateixa època y que completa en certa manera l'estudi que aleshores publicàrem.

El volum a què ara ens referim és un exemplar dels *CAPITOLS DELS DRETS DEL GENERAL DEL PRINCIPAT DE CATHALUNYA* (Barcelona, 1635), relligat, com els demás volums que descriguérem (BIBL., I, 441), en pell vermella, ab ornaments daurats. Aquests responen al mateix gust renaixentista dels ja coneguts, intervenint-hi, emperò, alguns ele-

ments que no aparegueren entre els ferros de daurar que desglosàrem aleshores. Heu-vos-els aquí:

La nostra làmina d'enfront (82 a) reproduïx en fototopia la relligadura de què parlem, la qual ostenta la gloriosa ensenya jordaniana dins l'escut oval del centre de les tapes: se tracta aquí, per lo vist, de l'enquadernació oficial dels exemplars destinats per la Generalitat de Catalunya als Diputats que la constituïen.

Una nota més entorn de l'obra d'en Miquel Ortigues

QUAN un hom se proposa reunir tot lo que ha sentit a dir o ha llegit sobre un assumpte determinat, li ocorre a lo millor que's deixa escapar una notícia o fet que de sobres coneixia, talment com si en aquell punt se li fos obscureïda la memoria.

Hem parlat, en altre lloc (BIBL., 46), del CANÇONER SAGRAT DE VIDES DE SANTS, en el qual hem volgut veure l'obra més copiosa del notari valencià *Miquel Ortigues*; hem indicat, al tractar d'un dels manuscrits originals del susdit C. S., que havia passat per les mans del llibreter Bernat Quaritch abans d'arribar a possessió de la Biblioteca de Catalunya, on avui se troba. Emperò ens passà per alt escatir l'atribució que'l bibliòpola anglès féu dels poemes del manuscrit en qüestió; els quals, segons ell (1), «són, potser, l'obra d'en *Lluís Català*, » un dels trobadors de Valencia qui contribuï ab » algunes còpies a l'*Obra de la Concepció de la » Mare de Deu* de 1486, y que ja havia contribuït » també a les *Obres y Trobes* de 1474.»

La conjectura d'en Quaritch se basa: 1er, en

(1) Hem tractat del BLANQUERNA en altra ocasió: vegi's BIBL., I, 267; y també, bibliogràficament, en BIBL., I, 659.

(1) *Bibliotheca Hispanica. A catalogue of books in castilian, catalan, portuguese or otherwise of Spanish interest* (London, 1895); pàg. 151, n.º 1540.

«CAPÍTOLS DELS DRETS DEL GENERAL DEL PRINCIPAT DE CATHALUNYA» (Barcelona, 1635)

Enquadració catalana de la mateixa època

(Exemplar de D. Josep Font de Rubinal)

què en *Lluís Català* escrigué composicions del genre de les del manuscrit; y 2^{on}, en el fet de què aquest presenta en les seves planes un parell de notes de lletra del segle XVI, les quals revelarien que'l volum havia pertangut a un tal Vicents Català, cavaller de Castelló de la Plana.

Una d'aquestes notes diu com segueix:

«Jo Viscent Catala, caualler, confese auer rebut de uos » Pere Miquel caualler y abitador de la vila de Castello de » la Plana vin lliures de preu de una casa que esta en lo » carer magor, defront de casa de Giner...»

L'altra nota té encara una menor importancia. No hem, doncs, d'esforçar-nos en combatre una hipòtesi tan dèbilment fundada, car el cognom de Català, a l'igual que'ls de Miquel y de Giner, són molt extesos per tot Catalunya.

Per lo demés, aquesta mena d'anotacions (y altres més singulars encara) se troba a cada pas en els vells manuscrits literaris y en els mateixos exemplars impresos. Gent que no tenia en aquells temps l'habitud d'escriure, ni gaire sovint la necessitat de fer-ho, quan aquesta se presentava per atzar, ja fos per anotar el venciment d'una pensió, la naixença d'un infant, l'admissió d'una nova serventa a la casa, o per fixar la memoria d'un esdeveniment local, com el pas d'una riuada, la incursió d'un ca rabiós dintre la vila, y altres coses per l'estil, utilitzava el full de guarda o un marge de plana del llibre, tal vegada únic, de què podia disposar. És inútil, moltes vegades, intentar desxifrar el sentit d'aquestes apuntacions incoherents, que sovint no passen d'assaigs infortunats d'escriptura, reproduint la configuració d'una lletra o un títol del mateix llibre.

Igual, igual exactament, que en molts dels llibres d'escola dels nostres infants! Igual, igual també, de quan nosaltres ho érem, en els nostres propis llibres!

Òbit: En Cels Gomís y Mestres

NA nova perduda d'entre les nostres més cares y ja antigues amistats ens ha produït el transcurs d'aquest any 1915. El dia 13 de juny passà d'aquesta vida en *Cels Gomís y Mestres*, home de multiplicades activitats, al qual deuen les lletres catalanes valuosos treballs d'investigació folk-lòrica. Un dels darrers en aquest ordre fou la monografia *La lluna segons lo poble*, tercera edició notablement augmentada (Barcelona, 1912), que forma un fascicle de 63 pàgines (1); tre-

ball desenrotllat metòdicament, partint com sempre de les notes folk-lòriques recollides personalment per l'autor, y enriquit ab pacients coteigs entre les literatures populars d'altres països y la nostra.

BIBLIOFILIA va senyalar en altra ocasió (I, 25) la sortida a llum de la *Zoologia popular catalana* d'en Gomís, obra d'una importancia reconeguda, que hauria tinguda una pariona digna en la *Botànica popular*, en la qual treballava feia molts anys el nostre amic, ab el propòsit de publicar-ne una segona edició molt més copiosa que la primera, publicada ja fa alguns anys.

En *Cels Gomís* era, físicament, de poca estatura, emperò estava dotat d'una voluntat d'acer. En el compliment de les obligacions dintre el treball no planyia a ningú, y a ell mateix menys encara. El seu estoicisme en suportar una cruenta

CELS GOMÍS Y MESTRES (1841-1915)

operació quirúrgica cap als darrers anys de sa vida, hagué d'admirar fins als qui ja el coneixíem; y els metges romanien desconcertats davant del bon humor del malalt.

La literatura catalana li deu, d'aquells dies de sofriment físic, una col·lecció de corrandes populars, titulades *Aubades y capvespres* (Barcelona, 1913), plenes de sanitos optimisme y entremaliadura.

Sempre el nostre amic havia estat igual: la seva movilitat ingènita s'esplaiava de gust en truferies de bona llei que feien altament apreciable el seu tracte. Que descansi en pau!

(1) *Publicacions de la Secció de Folklore del «Centre Excursionista de Catalunya»*, vol. IV.